

Socionommen

FÖRSKNING: MORALISK STRESS I ÄLDREOMSORGEN

EN TIDNING FRÅN AKADEMIKERFÖRBUNDET SSR

#6
2024

TEMA

Spegel, spegel –
så funkar menta-
liseringsbaserad
terapi

TENDENS

Mobbning kan
få livslånga
konsekvenser

OLGA HJÄRTA JOURNEN

Olga Persson på Unizon
fortsätter ta kampen
mot våldet, trots
motvind.

“Jag är lättad över att
inte behöva befinna
mig i den ensamhet
som är den manliga
frihetens baksida.”

ANNONS

Söker du LSS-placering?

Vi har lediga platser och finns på flera platser i landet. Mo Gård har 75 års samlad erfarenhet och specialiserad kompetens kring kommunikation, kombinerade funktionsnedsättningar och utmanande uttryckssätt. Vi är ett stiftelseägt idéburet kunskapsföretag som erbjuder individanpassade helhetslösningar inom boende, daglig verksamhet och anpassad gymnasieskola till personer med intellektuell funktionsnedsättning och/eller autism.

Välkommen att besöka Lediga platser på vår hemsida och ta kontakt med våra kunniga placeringsrådgivare:

✔ placeringsradgivare@mogard.se ☎ 010-471 67 00

mogard.se

MO GÅRD

ANNONS

FREDRIKSDAL

Ett utrednings- och behandlingshem för familjer med barn i åldrarna 0-13 år och blivande föräldrar

Tel. 0380 - 261 10
www.utredningshem.se

Varför är det brottsoffret som måste flytta?

Förra året 2023 anmäldes 37 908 fall av misshandel där den utsatta var bekant med gärningspersonen. I de fall offret var en kvinna var gärningspersonen i 81 procent av fallen någon hon kände, oftast någon som hon hade, eller hade haft, en relation med. Särskilt skrämmande är att de utsatta i många fall är unga kvinnor, mellan 16–24 år. Vi vet också att de fall vi ser i statistiken bara är en bråkdel av alla som faktiskt utsätts. De flesta krymper ihop till isolering och tystnad. Till slut bara en skärva av den person de en gång varit.

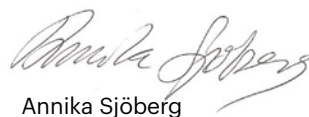
DET HAR PRATATS länge om detta. Att det är förfärligt, att vi inte kan acceptera att ungefär 15 kvinnor mördas varje år av någon de haft en relation med. Ända fortsätter det. Nu har regeringen beslutat om ett åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, samt prostitution och människohandel 2024–2026. Ett åtgärdsområde är samordningen mellan Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kriminalvården och Socialstyrelsen som ska bli bättre. I början av 2024 basunerade regeringen också ut att man satsar 600

miljoner kronor under 2024. Det är välkommet, men är det tillräckligt?

OLGA PERSSON PÅ på Unizon menar att det rör sig om kaffepengar. Samtidigt riskerar kommunerna ökade administrativa kostnader för skyddade boenden kopplat till tillståndsplikten och att barn ska få egna placeringsbeslut.

Själv undrar jag när Sverige ska få en lag liknande Nederländernas tillfälliga hemförbud, som socionomen och polisen Inge Jansen beskrev i en debattartikel i Socionomen i vintras. För när vi ändå pratar om åtgärder – hur kommer det sig att det fortfarande är brottsoffret som tvingas flytta för att få skydd, medan förövaren kan stanna kvar?

Miss a inte!
Stor special om nya SoL i nästa nummer av Socionomen.

Annika Sjöberg
Chefredaktör

Socionomen

Socionomen är Sveriges ledande oberoende tidskrift för kvalificerat socialt arbete och psykoterapi. Den är prenumererad och utkommer med åtta nummer per år. Ägare är Akademikerförbundet SSR. Tidskriften Socionomen, A4, Bondegatan 21, 116 33 Stockholm
Besök: Bondegatan 21

Socionomen ansvarar ej för inskickat material som inte är beställt.

**CHEFREDAKTÖR
& ANSVARIG UTGIVARE**

Annika Sjöberg
0706-58 88 95
annika@socionomen.se

**DIGITAL REDAKTÖR
& REPORTER**

Tommy Johansson
0702-17 74 54
tommy@socionomen.se

ART DIRECTOR

Louise Bååth
louise@a4.se

SKRIBENTER

Tommy Johansson
Fredrik Rubin
Tim Andersson
Viktoria Myrén
Fredrik Söderlund
Annika Sjöberg

REDAKTIONSRÅD

Socionomen har två redaktionsråd, ett bestående av forskare och ett med yrkesverksamma socionomer. Mer information finns på socionomen.se.

FOTO OMSLAG
Ylva Sundgren

PRODUKTION
A4 Text & Form

SOCIONOMEN.SE

Nyheter och fördjupning om
socialt arbete och psykoterapi

PRENUMERATION

Akademikerförbundet SSR
08-617 44 00, knappval 5
prenumeration@akademssr.se
Prisuppgifter och info finns på
socionomen.se/prenumerera/

ANNONSBOKNING

AdSales Group AB
Marie-Louise Ganebrant
marielouise@adsales.se
072 - 322 54 11
Utgivningsplan på
socionomen.se/annonsera/

TRYCKERI

Norra Skåne Offset,
ISO 14001- och
ISO 9001-certifikat.
Socionomen finns även som
taltidning. Kontakta redaktionen
för information.

Akademikerförbundet SSR

07 I KORTHET

Aktuellt: Nitazener – nytt hot på opioidmarknaden.

14 MOBBNING

Tendens: Nära varannan skolelev utsatt för mobbning. Vad får det för konsekvenser?

16 MENTALISERING

Tema: Mentaliseringsbaserad terapi effektivt för att lära sig läsa av andra och förstå sig själv.

28 OLGA PERSSON

Mötet: Unizons ordförande om kampen mot våld i nära relationer, och om att bejaka sin inre gubbe.

Olga Persson på Unizon fortsätter kampen mot våld i nära relationer.

Mentalisering har gett psykoterapeuten Anna Sylvén Björnör ett teoretiskt ramverk.

36 LSS MED INDIVIDEN I FOKUS

Verktyg: På LSS-boendet Linden jobbar man med en anpassad version av TEACCH.

40 SOCIALT BOSTADSPROJEKT

Bildreportage: I Stockholmsförorten Farsta har ett nytt socialt hållbart hyreshus invigts.

49 MORALISK STRESS I ÄLDREMSORGEN

Forskning: Unik studie har undersökt om moralisk stress också kan leda till handling.

DESSUTOM I SOCIONOMEN

54 DEBATT, 56 SETT, LÄST, HÖRT, 58 KRÖNIKA

Aktuellt

TEXT: TOMMY JOHANSSON

Fryshuset satsar för att nå unga i kriminella miljöer

KRIMINALITET. Antalet barn och unga som riskerar att rekryteras av kriminella gäng fortsätter att öka i Sverige. Enligt en rapport från Brottsförebyggande rådet rekryteras även barn i 12-15-års åldern. Och det kan gå fort, t barn i 12-15-årsåldern kan i vissa fall rekryteras av en jämnårig på bara ett dygn.

Som ett svar på detta har Fryshuset startat ett nytt projekt. Verksamheten har fått namnet 180 grader och syftar till att erbjuda vad man menar hittills har saknats i Sverige – en avhopparverksamhet för unga.

– Fryshuset har under flera år blivit kontaktade av barn, anhöriga och yrkesverksamma som behöver hjälp. Nu har vi en verksamhet på plats med rätt resurser för att bidra till att minska barns deltagande i gäng och att förhindra rekrytering och återfall i dessa miljöer, säger Johan Oljeqvist, vd på Fryshuset.

Johan Oljeqvist

FOTO: FRYSHUSET

Verksamheten består av tre delar – en kontakttelefon för barn och unga under 20 år som befinner sig eller riskerar att hamna i gängkriminalitet, mobila team i Stockholmsområdet som möter barn och unga i deras egna miljöer, och coaching till

unga på SiS- och HVB-hem.

– För att få barn och unga att lämna gängkriminalitet behövs ett arbetssätt där vi ökar skyddsfaktorerna och motståndskraften för det enskilda barnet genom individuellt anpassade insatser. Positiva sammanhang är ett vaccin mot destruktiva krafter, säger Johan Oljeqvist.

Förutom stöd direkt till barnet vill 180 grader även kunna hjälpa de personer som finns runt omkring barnet. Det kan handla om anhöriga, vänner och yrkesverksamma. Kontakttelefonen, som nås på 08-827 180, är öppen alla dagar klockan 15.00 till 22.00. Alla som ringer in är anonyma.

FOTO: GETTY IMAGES

Vd åtalas i anslutning till mord på LSS-boende

LSS. I mitten av november 2022 mördades en kvinna på ett LSS-boende i Enköping. Den man i 20-årsåldern som mördade kvinnan larmade själv efter händelsen och dömdes senare till rättspsykiatrisk vård.

Nu åtalas vd:n för LSS-boendet för arbetsmiljöbrott genom vållande till annans död.

– I sin egenskap av vd för bolaget har den åtalade varit ansvarig för den mördade kvinnans arbetsmiljö. Utredningen har visat att det finns brister i bolagets systematiska arbetsmiljöarbete, säger åklagare Jennie Nordin i en intervju med SVT.

Hon uppger vidare att bolaget har brustit i sitt riskbedömningsarbete och att man inte har vidtagit de åtgärder som krävs för att säkerställa personalens säkerhet.

Vd:n har avböjt att kommentera åtalet. Kommunikationen har hittills förts av mannens advokat, Göran Smedberg.

– Vi ser fram mot att det blir en rättslig prövning, men min klient förnekar att det begåtts något brott, säger han till SVT. Förutom åtalet mot vd:n yrkar också åklagaren att bolaget ska betala en företagsbot om två miljoner kronor.

Göran Smedberg

FOTO: ADVOKAT GÖRAN SMEDBERG

FOTO: FRYSHUSET

FLER NYHETER FÖLJ FLÖDET
PÅ SOCIONOMEN.SE

PSYKOTERAPIMÄSSAN

24-25 september 2024

Välkommen till Mötesplatsen för det senaste inom kvalificerat psykoterapeutiskt arbete!

Bland talarna möter vi:

Marta Cullberg Weston

Poul Perris

Camilla Von Below

Sigmund Karterud

Ullakarin Nyberg

Läs mer och boka din plats på
psykoterapimassan.se

Arrangörer:

Organiserar av:

Boka in
12-13
november!

#socionomdagarna

Socionom dagarna

Mötesplatsen för kvalificerat socialt arbete
12-13 november 2024 på Stockholmsmässan

På plats bland talarna:

Camilla
Waltersson
Grönvall

Bo Hejlskov
Elvén

Soleyman
Ghasemiani

Lotta Borg
Skoglund

Susanna
Alakoski

Mia
Börjesson

Linn Moser
Hällen

Åsmund
Steine

Inge
Jansen

Läs mer och boka din plats på socionomdagarna.se

Arrangör:

I samarbete med:

Organiserar av:

Läs mer om alla våra konferenser på
insightevents.se

InsightEvents
sweden

Nu får en ny grupp opioider, Nitazener, spridning i Europa.

Larm om nytt hot på opioidmarknaden

MISSBRUK. De kallas för nitazener, en grupp av ett tiotal syntetiska opioider. Preparaten ger samma effekt på kroppen som morfin men uppges vara svår-doserade. De kan vara lika potenta som morfin, eller uppemot 1 000 gånger starkare.

– Nitazenerna påverkar andningscentrum i hjärnan. Precis som morfinpreparaten ger de små pupiller, medvetandesänkning och allvarlig andningspåverkan, säger

Peter Hultén

FOTO: JEANETTE HÄGGLUND

Peter Hultén, legitimerad apotekare på Giftinformationscentralen, till Accent.

– Vid överdosering kan de leda till andningsstillstånd som i sin tur kan leda till hjärtstillstånd.

I Sverige uppges förekomsten av nitazener vara låg, bara fem fall har rapporterats in till Giftcentralen de senaste tre åren, men det finns en oro om att preparaten ska få spridning i Europa.

Betänketid ledde till färre skilsmässor

RELATIONER. Gifta par i barnfamiljer tenderar att skilja sig mer sällan till följd av obligatorisk betänketid. Det visar ny forskning från Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering och Uppsala universitet.

Studien har tittat på skilsmässostatistiken vid tiden kring 1974, då den obligatoriska betänketiden infördes för barnfamiljer med barn under 16 år.

Forskningsresultatet visar att par med betänketid, vars yngsta barn fyllde 15 år 1974, hade cirka 30 procent lägre sannolikhet att skilja sig än par utan betänketid, där barnet fyllde 16 samma år. Det kan jämföras med 1973 då skillnaden var obefintlig.

Studien visar också att i barnen i de familjer som haft betänketid i högre grad uppnådde gymnasieexamen, fick barn senare och skilde sig mer sällan i vuxen ålder.

FOTO: SUS

” Detta kan leda till att civilsamhället allt mer får lösa problem som enligt den svenska välfärdsmodellen är det offentligas ansvar. ”

Forskare från Linnéuniversitet och Lunds universitet i en debattartikel i SvD om regeringens beslut om statsbidrag till frivilligorganisationer.

13,5

Så många procent av landets arbetare uppger att de inte har råd med en veckas semester årligen, enligt en ny rapport från LO. Motsvarande siffra för tjänstemän är 3,8.

”Vi har tagit en för laget”

När Ann Söderlund fick veta att hon har adhd trodde hon att saker skulle falla på plats. Det blev tvärtom. Nu har hon tillsammans med Fi Lindfors skrivit en handbok för andra kvinnor med samma diagnos.

För tre år sedan fick Ann Söderlund, journalist, poddare och författare, veta att hon har adhd. Hon trodde att tillvaron skulle falla på plats med diagnosen, men fann sig själv mer förvirrad än någonsin.

Vi vet numera mycket om adhd, säger hon – men ur ett manligt perspektiv.

– Det är de manliga uttrycken för diagnosen som vi känner igen. Som kvinna med adhd är man litegrann ensam på en öde ö.

Eller nja, ensam är man ju faktiskt inte. Hon upptäckte snart att det fanns många andra i samma situation.

– Så vad gör man för att hitta fram? Man gör som kvinnor alltid gjort och tar till kafferepstekniken: man snackar. Dels för att få bort skammen, dels för att få kunskap.

Den bok som Ann Söderlund nu har skrivit tillsammans med Fi Lindfors, Handbok för kvinnor med eller utan adhd, är tänkt att utgöra en motpart i ett sådant kafferepssnack. Här berättar de om sig själva och sina utmaningar och talar med forskare, präster, psykologer och sportstjärnor.

Förhoppningsvis slår de samtidigt hål på några myter, säger hon. En sådan är att kvinnor oftare har add medan adhd-diagnosen är reserverad för män.

– Hell no! Det är ingen skillnad mellan mäns och kvinnors adhd. Att man tror det beror på att vi ofta har lärt oss att dölja diagnosen, för att passa in. Att vara en skrikande tjej som sitter och trummar eller ger ifrån sig gutturala ljud funkar inte.

Som tjej hittar man därför tidigt strategier, säger hon, som att sitta på händerna, eller bita ihop käkarna hårt för att inte börja prata. Många gör våld på sig själva, låtsas vara någon annan,

med konsekvensen att man ”mår piss inuti”, som hon säger.

– Och när vi kommer upp i tonåren kraschar tjejerna ofta, som har större hormonella utmaningar än männen. Då blir det lätt att vi råkar i klorna på äldre killar, testar droger, utsätts för sexuella övergrepp och blir gravida. Tonårsgraviditeter är sex gånger vanligare hos tjejer med adhd.

Längre upp i åldern är det många som virvlar runt inom psykiatri. Kan-ske hinner man också feldiagnosticeras innan man, som Ann Söderlund själv, sent omsider får sin korrekta diagnos.

– Med den här boken försöker vi lägga ett adhd-pussel för de kvinnor som, kanske delvis på grund av sin adhd, inte orkar söka upp all kunskap själva. Vi har tagit en för laget. Förhoppningsvis ger den en adhd-rygg-rad när de ska ta sig an vardagens alla utmaningar, eller åtminstone en liten hand att hålla i.

Tim Andersson

→ Ann Söderlund

FÖDD: 1972.

GÖR: Författare, poddare och föreläsare. Journalist i grunden.

AKTUELL: Med Handbok för kvinnor med eller utan adhd, som hon skrivit tillsammans med Fi Lindström.

Får föräldrarna att förstå varför barnet omhändertas

Fritt föräldrastöd i Helsingborg vill hjälpa mammor och pappor till placerade barn genom kriser och möten med socialtjänsten – och till att bli "good enough"-föräldrar på avstånd. TEXT TIM ANDERSSON

ÅR 2017 GJORDES en utredning i Helsingborgs stad för att ta reda på i vilken mån socialförvaltningen erbjuder råd och stöd till föräldrar med placerade barn. Enligt den då relativt nya socialtjänstlagen var detta en skyldighet.

– Det vi kom fram till var att vi var jättedåliga på de här sakerna. När barnen placerades blev föräldrarna lämnade väldigt ensamma. Många upplevde att de inte var mer än den problematik som stod uppradad i utredningarna.

Det berättar Tommy Grundström på Fritt föräldrastöd, som startade 2019 för att åtgärda de brister som utredningen kom fram till. Verksamheten erbjuder stöd i många former.

– Att förlora ett barn är en livskris så där måste vi finnas med: checka av att föräldrarnas vardag fungerar, att de har folk runtomkring sig, och att de blir bekräftade i sin upplevelse och tagna på allvar. Det kan man lägga mycket tid på.

Det finns inga tidsbegränsningar i kontakten, berättar han. Föräldern kan höra av sig flera gånger i veckan och under en längre tid, via telefon eller fysiskt.

– Det är en viktig del. När jag talar om "kris" så är det för en del föräldrar

Tommy Grundström
FOTO: PRIVAT

som ett skov som återkommer flera gånger under placeringstidens gång.

Tommy Grundström har själv ett långt yrkesliv bakom sig inom socialtjänsten, bland annat som chef på familjehemsheten. Det gör honom till en pålitlig stöttepelare i kontakten med socialtjänst

och familjehem. Han får ofta förklara socialtjänstlagen, och hjälpa till i förberedelserna inför ett möte.

”Att förlora ett barn är en livskris så där måste vi finnas med: checka av att föräldrarnas vardag fungerar.”

– Vad är viktigt att ta upp? Vad vill man berätta om? Vad vill man att mötet med socialtjänsten ska handla om? Ibland är jag själv med, och då kan jag efteråt gå igenom vad som egentligen hände. Föräldrarna är ofta så spända eller nervösa att de inte riktigt hör allt som sägs.

Ytterligare en tjänst som Tommy Grundström erbjuder, och som

är mycket uppskattad, är att läsa utredningar, domar och beslut från förvaltnings- och kammarrätt. Få föräldrar orkar själva ta sig igenom dessa dokument där deras otillräcklighet står svart på vitt.

– Jag försöker framför allt att skapa ett sammanhang åt dem, så att anledningen till omhändertagandet av barnet blir begripligt.

FRITT FÖRÄLDRASTÖD är en biståndslös insats. Det är alltså ett erbjudande, upp till föräldrarna att ta emot eller inte.

– Vi bestämde oss tidigt för den modellen. För oss är det viktigt att föräldrarna verkligen känner att det här är deras stöd. Det är ingenting som dokumenteras någonstans eller som sedan ska följas upp av socialtjänsten och ligga till grund för ytterligare bedömningar.

Det tycks ha varit ett framgångsrikt beslut. Enligt en utvärdering som gjordes efter att projektiden var slut är föräldrarna väldigt nöjda med verksamheten. Vad de särskilt lyfter fram är Tommy Grundströms kunskaper och goda bemötande. Även tillgängligheten får gott betyg.

– Jag kan erbjuda en tid senast nästa vecka, och kan oftast ringa tillbaks samma dag eller dagen efter.

Fritt föräldrastöd är dock inte bara

”Det handlar om att vi redan från placeringens start måste säkerställa barnets framtida relationer till sina föräldrar.”

gynnsamt för föräldrarna, poängterar Tommy Grundström. Det är i förlängningen för de omhändertagna barnens bästa.

– Det handlar om att vi redan från placeringens start måste säkerställa barnets framtida relationer till sina föräldrar och sitt biologiska nätverk. Där har vi ofta brustit i Sverige.

Tommy Grundströms erfarenheter

från 37 år i socialförvaltningen är att barnen efter placeringstiden ofta tappar kontakten med familjehemmet, samtidigt som de inte har fått förutsättningar att bygga bra relationer med föräldrarna. Konsekvensen kan bli en stark ensamhet.

– Jag kan tydligt se att föräldrastödsverksamheten gynnar barnet genom att stärka de framtida relationerna till dess biologiska nätverk, och att stödet möjliggör för föräldern att bli en good enough-förälder på avstånd.

Slutligen är stödet viktigt också för socialtjänsten, säger Tommy Grundström.

– När föräldrarna har ett eget stöd och får hjälp att förbereda sig blir mötena med socialförvaltningen lugnare och samarbetsklimatet bättre. ◀

Fakta: Fritt föräldrastöd

- Verksamheten startade 2019 och syftet är att ge råd och stöd till föräldrar med placerade barn.
- Det är en biståndslös insats och det finns inga tidsbegränsningar i kontakten.
- Inget av det som sägs dokumenteras så att föräldrarna kan känna sig trygga att dela med sig av sin erfarenhet.

Ingen ersättning i vanvårdsärende

Det blir inget skadestånd för den kvinna från Stenungsund, som utsattes för sexuella övergrepp i ett fosterhem på 70-talet. Fallet är preskriberat, enligt Högsta domstolen.

TEXT TIM ANDERSSON

KVINNAN STÄMDE Nässjö kommun för att ha försummat sitt tillsynsansvar och därigenom kränkt hennes rättigheter enligt Europakonventionen.

– Vi är förvånade och lite ledsna över att Högsta domstolen väljer vad som ser ut som en lätt utväg, säger kvinnans advokat Monica Crusner.

Högsta domstolen hävdar att det enligt Europadomstolen sedan 2009 funnits en princip i svensk rätt om att skadestånd kan dömas ut för konventionsöverträdelse, och att den tioåriga preskriptionstiden därför ska räknas

från just 2009. Tina Robertsson väckte sin talan först 2021, och var alltså ett par år för sent ute.

Monica Crusner delar dock inte Högsta domstolens uppfattning att det under den aktuella tidsperioden fanns en realistisk möjlighet att framställa krav mot kommunerna.

– Det är till och med så att staten under samma tidsperiod sade till de tidigare fosterhemsplacerade barnen att deras anspråk hade preskriberats tio år efter att kränkningarna ägt rum, det vill säga för väldigt länge sedan.

MONICA CRUSNER menar att detta inte hade behövts, om de aktuella anspråken under denna period hade kunnat drivas i vanlig domstol på det sätt Högsta domstolen nu menar att de ska göra.

– I klartext lurade alltså staten mina klienter att deras anspråk redan var preskriberade under precis den period som Högsta domstolen nu säger att anspråken inte var preskriberade.

Monica Crusner
FOTO: PRIVAT

Detta är inte okej. Enligt Monica Crusner kan domen möjligen förklaras av statsfinansiella överväganden. Domen kommer att bli vägledande för hundratals liknande ärenden runt om i Sverige.

– Det är många som berörs, och det hade kunnat bli väldigt stora anspråk på kommunerna.

Monica Crusner berättar att hennes klient är besviken men tapper.

– Hon säger så här: ”Det här var inget konstigt – det är ingen från någon domstol eller myndighet som någonsin har gjort några ansträngningar för oss.” Om det bara hade varit hennes

”Det är till och med så att staten under samma tidsperiod sade till de tidigare fosterhemsplacerade barnen att deras anspråk hade preskriberats.”

case, och hon var den enda som var drabbad, tror hon att hon att hon hade haft bättre förutsättningar.

BAKSLAG I HÖGSTA domstolen, alltså. Det betyder dock inte att Tina Robertssons och de andra före detta fosterbarnens kamp är över.

– Vi har just nu tio mål i de svenska domstolarna. Vi är beredda att ta alla våra klienter till Europadomstolen, som får avgöra om det funnits något effektivt rättsmedel i Sverige för att få skadestånd för sådana här brott mot mänskliga rättigheter. ◀

Vanvårdsutredningen

- 2006 inrättades Vanvårdsutredningen med uppdrag att utreda de missförhållanden inom den sociala barnvården under andra halvan av 1900-talet som uppdragats.
- Utredningen resulterade i att riksdagens talman formellt bad om ursäkt under ceremoniella former.
- Som ett erkännande till de som farit illa i samhällets vård skulle de få en ekonomisk kompensation på 250 000 kronor.
- Många blev dock besvikna då endast 46 procent av de sökande beviljades ersättning.

**Skyddade boenden &
stödboenden från 18 år**

**Hos oss får du alltid
en trygg placering**

Hemstaden

Trygghet & omtanke för hela familjen

Placeringsförfrågningar: 070 108 15 15

ANNONS

Skyddat boende

För kvinnor, män, familjer – egen lägenhet eller
kollektivt – FREDA, SARA & Patriark – barnansvarig
psykologkontakt – säkerhetsplanering – utsluss till eget
boende – jour – ramavtal med ett flertal kommuner

*“Alla har rätt till frihet att
forma sitt liv”*

Kontakta oss för förfrågan

010 70 60 350 www.vejbyhem.se

VEJBYHEM
Vård och Boende

Mobbningen kostar samhället stora summor

Nära hälften av alla barn utsätts för mobbning eller kränkningar i skolan eller på nätet. Konsekvenserna riskerar att påverka dem under i resten av livet.

TEXT TIM ANDERSSON

NÄSTAN VARTANNAT BARN har råkat ut för mobbning eller kränkningar i skolan eller på nätet de senaste två månaderna, enligt årets Friends-

rapport. Konsekvenserna är mätbara – bland annat i försämrade skolresultat. Utsatta barn löper dubbelt så stor risk som andra att få underkänt i ett eller flera kärnämnen.

– Om man tittar på barn generellt som mår dåligt så har de inte alls samma risk för underkända betyg som de som samtidigt blir mobbade, berättar Magnus Loftsson, forskningsledare på Friends.

Särskilt svårt är det för dem med lågutbildade föräldrar.

– De har ingen buffert. Utsatta barn till föräldrar med universitetsutbildning däremot lyckas i högre grad i skolan. Av den anledningen tycker vi

att mobbningen är ett problem också för principen om likvärdig utbildning: Det är de barn som allra mest behöver klara skolan som det går sämst för.

Sverige var tidigt ute i arbetet mot mobbningen, och internationellt sett har vi haft en relativ låg grad av den.

EFTER 2013–2014 hände dock någonting, och antalet barn som utsätts för mobbning fördubblades under en tioårsperiod, enligt Folkhälsomyndighetens undersökningar.

– En orsak till den kraftiga ökningen är kopplad till digitaliseringen. Där ligger Sverige i framkant, och det har gjort att vi ser de negativa

konsekvenserna tydligare och tidigare än andra länder. När mobilerna blev utbredda ökade kränkningarna.

Nätmobbingen är dock inte hela förklaringen. Den negativa utvecklingen bottnar också i politiska prioriteringar, menar Magnus Loftsson.

– De här frågorna prioriterades mycket högre för några decennier sedan. Nu är det andra länder som visar ledarskap. I Norge har man till exempel haft ett uthålligt och långsiktigt arbete, där utbildningsdepartementet jobbar i en samverkansmodell med lärarfack, elevhälsoorganisationer, skolledarförbundet och olika regionala organisationer. Något liknande har vi inte i Sverige.

SÅ VILKA ÄR MOBBNINGENS konsekvenser? De är många och stora. Inte bara på kort sikt, utan också på lång. Det framgår av en doktorsavhandling från förra året, där Johan Lidberg, nu psykolog på en vårdcentral i Lidköping, har intervjuat unga vuxna med

Magnus Loftsson
FOTO: JENNIFER SÖDERLUND

Johan Lidberg
FOTO: GÖTEBORGS UNIVERSITET

erfarenheter av att ha blivit mobbade som barn.

– Vi ser sådant som ångest, självskada, suicidalitet och högre nivåer av psykiatriskt inneliggande vård. Andra effekter är social ångest, problem med att behålla vänner och relationer, lägre utbildningsnivå, sämre betalda jobb och mindre ackumulerad förmögenhet.

FÖR SAMHÄLLET INNEBÄR

allt det här en rejäl belastning, också i rent ekonomiska termer. Enligt Friends rapport Mobbningens pris från 2022 kommer ett års mobbning att kosta samhället 46 miljarder kronor över en

trettiotioårsperiod.

– Räkningen kommer i form av att personer hoppar av skolan, får ett försenat inträde på arbetsmarknaden och lider av psykisk ohälsa. Det finns en bra studie från Australien som menar att så mycket som 8–10 procent av all ångest och depression i hela befolkningen har att göra med mobbning under skoltiden. Då kan man kanske ana vidden av kostnaden.

Faktum är dock att alla inte drabbas av mobbingens långtidskonsekvenser. I sin forskning har Johan Lidberg försökt ta reda på vad det beror på, och funnit en gemensam nämnare bland dem som trots sina svåra erfarenheter mår bra: de hade någon vuxen i skolan som såg och bekräftade dem i deras upplevelser.

– Även om det inte gjorde att mobbingen slutade verkar det vara en superviktig faktor. Vi tolkar det som att de här personerna gav dem möjlighet och en frizon för deras utvecklingspsykologiska process, där de kunde testa och utveckla en trygg och stabil identitet.

Här får, enligt Johan Lidberg, skolкураторerna en avgörande roll, som i enskilda samtal kan axla rollen av den som ser, bekräftar och stöttar individerna.

MAGNUS LOFTSSON beskriver rent av skolкураторernas roll i arbetet mot mobbing som den viktigaste på skolan. Han har precis skrivit en bok tillsammans med Maria Dufva som handlar om de sju färdigheter som WHO menar skyddar barn särskilt mot mobbing och kränkningar. Det handlar om sådant som problemlösning, reglering av känslor, och att kunna dra gränser.

– WHO understryker att utbildning som stärker barns sociala och emotionella förmågor är särskilt skyddande, och för sådan färdighetsträning tror jag att skolкураторer och elevhälsan är särskilt lämpade. Kuratorer och sociologer har ju en grundutbildning som går hand i hand med den här typen av förmågor.

FRIENDS VILL NU att den svenska regeringen tar ett samlat grepp om mobbingen, och efterfrågar en nationell plan där man kartlägger problemen, satsar på fler vuxna i skolan och stärker barnens sociala och emotionella förmågor. Det kräver öronmärkta resurser, konstaterar Magnus Loftsson.

– Har man möjlighet att jobba med det förebyggande och främjande arbetet, och att stärka klimatet på skolan generellt, finns det extremt mycket att vinna vad gäller barns trygghet. ◀

Friendsrapporten 2024

Friendsrapporten baseras på en Novus-undersökning som genomfördes våren 2024, med 1 139 barn i åldrarna 10–16 år.

Några av slutsatserna är:

- 46 procent har blivit utsatta för kränkningar eller mobbing i skolan eller på nätet de senaste två månaderna.
- 12 procent av de barn som är utsatta för kränkningar eller mobbing rapporterar att de inte har godkänt i ett eller flera av kärnämnen. Motsvarande siffra för barn som inte är utsatta är sex procent.
- 70 procent av de elever som angett att det inte går bra i skolan har varit utsatta för kränkningar eller mobbing. Motsvarande bland de elever som svarat att det inte går bra i skolan och inte var utsatta var 30 procent.
- 60 procent av de elever som återkommande utsatts för mobbing i skolan eller på nätet har stannat hemma för att de känt sig otrygga eller ensamma. Motsvarande siffra bland barn som inte utsatts är femton procent.

MENTALISERING

MENTALISERING MED TANKE PÅ KÄNSLOR

Intresset för mentaliseringsbaserad terapi, MBT, växer. Flera studier visar god effekt vid en rad olika svårigheter, som borderline och narcissism. Men utbudet av behandling är fortfarande begränsat.

TEXT FREDRIK RUBIN ILLUSTRATION JENS MAGNUSSON

TEMAINNEHÅLL MENTALISERING

SPEGEL, SPEGEL

Att spegla barnets känslor hjälper dem att sätta ord på upplevelser. **18**

VAD ERBJUDER BUP?

Medicin och korttidsterapi väger över. **21**

MED FOKUS PÅ RELATIONER

Anna Sylvén Björnör jobbar med mentalisering i familjeterapi. **22**

PANELEN

Hur jobbar ni med MBT? **28**

Stora brister i förmågan att mentalisera innebär ökad risk att utveckla svåra psykiatriska problem, som exempelvis personlighetsstörningar. Men också beteendestörningar som kriminalitet och missbruk liksom svårigheter med relationer och socialt fungerande. Att stärka mentaliseringsförmågan är därför av största vikt, enligt forskare och behandlare som Socionomen intervjuat.

EN VÄG ÄR MENTALISERINGSBASERAD terapi (MBT), en terapiform vi ska återkomma till. Men först, vad är egentligen mentalisering? För att få en definition att luta oss mot vänder vi oss till Björn Philips, professor i klinisk psykologi vid Stockholms universitet.

– Mentalisering handlar om förmågan att uppfatta och tolka handlingar hos sig själv och andra i termer av subjektiva tillstånd och mentala processer. Alltså tankar, känslor, fantasier och intention exempelvis, säger han och fortsätter;

– Mentalisering har explicita delar, det vill säga medvetet tänkande och reflektion. Och implicita delar med mer automatiska beteenden, som turtagning i samtal exempelvis. Det innebär att mentalisering är ett mycket brett begrepp och inkluderar det som annars täcks av andra begrepp, som empati, 'theory of mind' och 'psychological mindedness'.

FÖRMÅGAN ATT mentalisera är olika från person till person. Som så många andra psykologiska faktorer utvecklas förmågan, och bristerna, beroende på arv och miljö.

– Utvecklingen av mentaliseringsförmågan i barndomen gynnas av trygg anknytning, omsorgspersoner som är stabila och pålitliga, och bra på att spegla barnets känslor och hjälpa barnet att sätta ord på sina upplevelser.

På samma sätt kan utvecklingen påverkas negativt av motsatsen, menar han. Exempelvis av en otrugg eller desorganiserad anknytning, icke-mentaliserande omsorgspersoner eller för den delen förekomst av svåra trauma som misshandel, övergrepp och försummelse. Men även ärftliga faktorer spelar in. Bristen kan leda till svårigheter med känsloreglering, att läsa av

Björn Philips
FOTO: HENRIK DUNER

andra och att förstå sig själv. Eller för den delen ta hänsyn eller sätta gränser.

SEDAN BÖRJAN AV 1990-talet har en terapiform baserad på mentalisering utvecklats och vunnit mark, MBT. Inledningsvis behandlades främst vuxna patienter med personlighetsstörning, men idag behandlas patienter i alla åldrar med en lång rad diagnoser och bekymmer. Det handlar om emotionellt instabilt personlighetssyndrom, EIPS, borderline, självskadebeteende, ätstörningar och beroende, liksom om problematik i familjer eller förhållande. Inte minst när barn och familjer behandlas är det vanligt med lekar och övningar i en terapi som kan vara relativt kort.

I Sverige är Niki Sundström förmodligen den som kliniskt arbetat med MBT inom psykiatri längst. Som psykolog och vårdenhetschef på psykiatri Sydväst kretsar hennes arbete kring

” Om jag ska lära mig och utveckla mina känslor behöver jag få dem speglade av andra. ”

vuxna med borderline eller narcissism. Patienterna går i individuell terapi och gruppterapi en gång i veckan under 12–18 månader i vad hon benämner som ett ”traditionellt MBT-upplägg” inom psykiatri för patienter med svårare problematik.

– Fokus ligger ofta på relationer och de egna känslorna. Vilka situationer i vardagen är det som ställer till problem för mig? Säg att jag varit i konflikt med min arbetskamrat, då försöker man i efterhand tänka kring vad som hände och vad man kände. Kanske kände jag mig missförstådd, men uppträdde som att jag var arg. Hur hanterar jag det nästa gång?

I TERAPIN UTVECKLAS mentaliseringsförmågan, dels genom att terapeuten mentaliserar patienten, men inte minst genom att terapeuten hjälper patienten att reflektera och mentalisera sig själv.

– Om jag ska lära mig och utveckla mina känslor så behöver jag få dem speglade av andra. Och för att förstå andras känslor, så behöver jag ha en kunskap och då krävs det att jag förstår mig själv. Det lär man sig i relationer, först i familjen men även i andra relationer, säger Niki Sundström och fortsätter;

– Jag kan jämföra det med språkutveckling. Vi föds alla med en förutsättning att lära oss prata, men vi måste vara i samspel med andra människor för att utveckla språket. Det är klart att språkutvecklingen ser olika ut beroende på i vilken miljö man växer upp.

LIKSOM SPRÅKET utvecklas mentaliseringsförmågan främst i barndomen, om speglingen och anknytningen är skev är riskerna stora.

– Ett litet barn lär sig förstå sig själv genom andra, så om den speglingen blir väldigt inadekvat så påverkar det hur man förstår sina

Niki Sundström
FOTO: PRIVAT

och andras känslor. Är det väldigt inkonsekvent, att man blir utsatt för våld av en som står en nära och är beroende av, för att ta en ytterlighet, då är det klart att det påverkar hur man förstår omgivningen och sig själv.

Även om en människas historia och uppväxt, liksom arvet, anses vara orsaken till brister i förmågan att mentalisera så betonar Niki att fokus i terapin är ”här och nu” och på viktiga relationer. Här och nu kan för den med borderline handla om jobbkonflikten, rädslan att bli avvisad av en vän, eller om en relation som tar fokus från allt annat i livet.

– Men för patienter med narcissism handlar det i stor utsträckning om att fokusera på självkänslan, som ofta är väldigt låg. Att mentalisera arbetet med vad jag känner, vill och hur jag mår för att stabilisera självkänslan och göra mig mindre beroende av andras bekräftelse.

Forskning har visat god evidens för MBT för patienter med borderline. Men för patienter med narcissism behövs det mer forskning enligt Niki Sundström, även om hon ser goda resultat i praktiken.

– Behandlingen av båda våra patientgrupper leder ofta till mindre lidande och en bättre fungerande vardag. Men vi ändrar inte någons personlighet. Är man en känslomänniska med impulsivitet så kommer man fortsätta att vara det efter behandlingen, säger hon.

– En patient sa en gång: ”Jag trodde jag skulle få en ny personlighet, men nu har jag förstått att jag är samma person men lite mindre komplicerad”. Det handlar om att bli bättre på att förstå och hantera känslor, få en större stabilitet och ha lättare att vara i relation med andra.

ÄVEN NÄR DET gäller mentaliseringsbaserade insatser för barn i familjehemsvård finns brister i evidensen, men det pågår ett omfattande arbete med upplevt goda resultat. Psykologen och psykoterapeuten Anna-Karin Åkerman disputerade vid Linköpings universitet förra året med en avhandling där hon analyserat barn och ungdomar mellan 5–20 år, som bodde i kraftigt förstärkt familjehemsvård med relations- och mentaliseringsbaserad inriktning.

– I ett förstärkt familjehem är ungdomarna ofta placerade utifrån extra svåra livsomständigheter och ett mående som kräver extra stöd och behandling. Behandlingsföräldrarna ges mycket stöd och är själva heltidsanställda och stödjer

” Det är stor risk att man som forskare och praktiker blir systemkritisk när man sätter sig in i detta. Varför kan vi inte göra detta bättre? ”

- ▶ barnet utifrån ett mentaliseringsbaserat perspektiv. Det här är barn som ofta haft flera sammanbrott med omplaceringar som följd, säger hon.

SAMTIDIGT SOM barnen som ingick i studien fick stöd av behandlingsföräldrarna, gick de också i psykoterapi. Efter 18 månader skattade barn och behandlingsföräldrar eventuell förändring.

– När barnet skattade sig själv såg vi en tydlig till måttlig förbättring i deras psykiska mående och minskade sociala problem över tid. Effekten var störst när det kom till ångest och depression, liksom normbrytande beteende, och att inte känna sig lika arg som tidigare.

Däremot upplevde behandlingsföräldrarna inte en lika tydlig förändring i den unges mående och beteende.

Anna-Karin Åkerman
FOTO: JOHAN ÅKERMAN

– När det gällde adaptiva förmågor, alltså praktiska färdigheter i vardagen, så visade resultaten att den unga förbättrades jämfört med sig själv men inte kom närmre ”vanliga” ungdomar. Skattningen från behandlingsföräldrarna visade inte nödvändigtvis en försämring, men inte heller en kraftig förbättring.

Studien bidrar med en liten pusselbit, men Anna-Karin Åkerman håller med om att det behövs mer forskning om effekten av mentaliseringsbaserade insatser för barn i allmänhet och i familjehemsvården i synnerhet.

– Det är stor risk att man som forskare och praktiker blir systemkritisk när man sätter sig in i detta. Varför har vi som samhälle inte tagit reda på mer, varför kan vi inte göra detta bättre? Det är väldigt sorgligt. ◀

ANNONS

Ny socialtjänstlag - samtal med socialtjänstministern

Nu har den nya socialtjänstlagen äntligen presenterats. Men vad innebär den för våra medlemmar, för socialtjänsten och dess brukare?

Du hittar avsnittet där poddar finns och på akademssr.se/podcasts

Lyssna här!

Socialtjänst-
podden

Akademikerförbundet SSR

EXPERTEN

”Inflödet påverkar vad vi kan erbjuda”

Flera behandlare som Socionomen pratat med menar att BUP fokuserar för mycket på medicin och korttidsterapi, och för lite på anknytning, relationer och mentalisering. Vi ringde upp BUP i Västerbotten för att få en generell lägesbild. TEXT FREDRIK RUBIN

Har ni för stort fokus på medicin?

– Medicin kan vara helt nödvändigt, jag är absolut ingen medicinmotståndare, men då ska det vara i kombination med annan behandling. Här tror jag att det finns ett arbete att göra, för vi ser det som ett bekymmer att vi förskriver mycket SSRI-preparat. Här i Västerbotten har vi diskuterat saken och tagit fram nya rutiner. Vi måste börja våga fasa ut de här medicinerna tidigare än idag, när ett barn varit stabil ett tag, säger Kerstin Eliasson socionom och verksamhetschef på BUP i Västerbotten.

Borde anknytning och relation ta större plats?

– Jag tänker att det kan ligga något i den kritiken, om jag pratar på ett allmänt plan. Men just MBT är ingen behandlingsform som vi erbjuder på vår klinik. Vi försöker bredda vårt behandlingsutbud, dels med psykologiska behandlingsmetoder, dels med exempelvis fysioterapi och arbetsterapi, säger Kerstin och fortsätter;

– Det finns inte en terapiform som passar alla, men det är viktigt att vi utgår ifrån evidens, beprövad erfarenhet och har en bredd i vårt behandlingsutbud.

Erbjuds oftast korttidsterapi?

– Nej, vi har exempelvis DBT och traumafokuserad KBT som inte är

korta och vi arbetar mycket med familjer. Det gäller att hitta en bra kombination för att ha barnet i fokus, men också det system de ingår i. För en del barn räcker det med kortare insatser, medan andra behöver längre behandlingar.

Saknas tillräckliga resurser?

– Självklart är det så att det inte finns möjlighet att göra allt med det inflöde av patienter vi har, det har ökat enormt och det påverkar vad vi

Kerstin Eliasson
FOTO: PRIVAT

kan erbjuda. Vi behöver fundera på varför inflödet är så mycket högre nu, varför behöver så många barn och unga just specialistnivån inom barn- och ungdomspsykiatri, säger Kerstin och fortsätter;

– Om barn fick hjälp på rätt nivå tidigare, om

vi hade bättre förebyggande insatser och omhändertagande i samhället så skulle färre behöva oss. Då skulle vi ha en bättre möjlighet att ge alla barn det som de behöver. ◀

MENTALISERING

När Anna Sylvén Björnör träffade en psykoterapeut som arbetade med cancersjuka barn blev hon så fascinerad att hon bestämde sig för att bli barnpsykoanalytiker.

Mentalisering gav henne terapeutisk frihet

Mentalisering är ett förhållningsätt som öppnar för levande, utforskande dialog. Anna Sylvén Björnör hjälper familjer att mentalisera även i stressade situationer.

TEXT FREDRIK RUBIN

FOTO MARGARETA BLOOM SANDEBÄCK

När jag studerade på Lunds universitet träffade jag en psykoterapeut som arbetade med cancersjuka barn. När hon berättade om sitt arbete och visade teckningar som barnen ritat blev jag så fascinerad. Jag blev intresserad av att höra mer om hur barnen blev bättre av psykotrapin, säger Anna Sylvén Björnör.

ANNA KÖPTE några barnpsykologiska böcker och började läsa, och har inte slutat sedan dess.

– Jag bestämde mig för att bli barnpsykoanalytiker efter det mötet. I den vevan flyttade min pappa till Schweiz, och eftersom jag kunde franska valde jag att studera i Genève.

Då visste hon inte att Daniel N. Stern, en av världens mest framstående spädbarnsforskare, var professor vid universitetet i Genève.

– Daniel N. Sterns sätt att beskriva hur spädbarns personlighet utvecklas genom sina nära relationer var banbrytande och blev oerhört betydelsefulla för mig. Han visade på spädbarns förmåga och vilja att skapa relation, hur de föredrar människor framför saker.

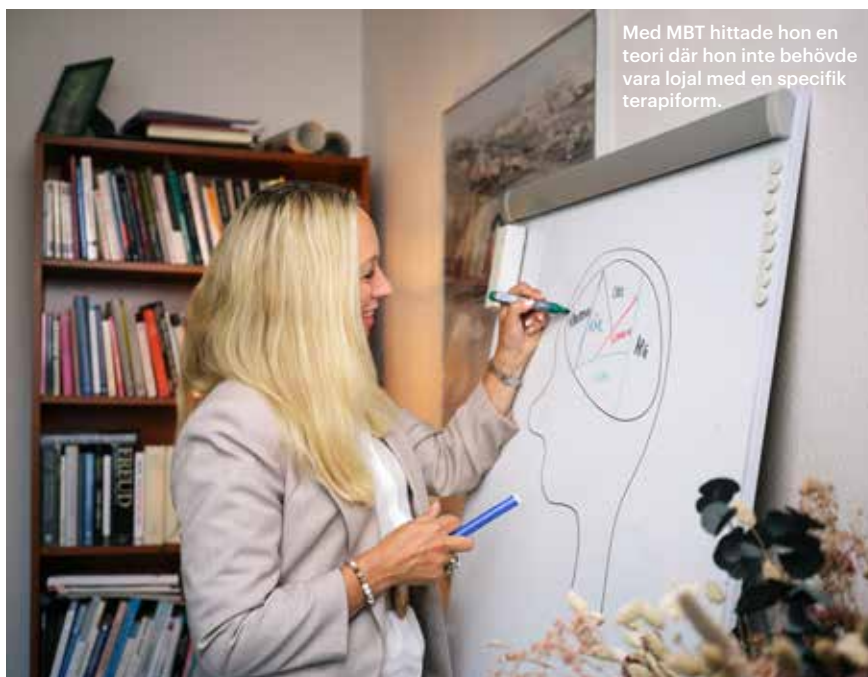
” Han visade på spädbarns förmåga och vilja att skapa relation, hur de föredrar människor framför saker. ”

Och hur relationella vi är redan som nyfödda, vilket skilde sig markant från hur barnläkare och psykoanalytiker tänkt tidigare kring barns utveckling.

Anna specialiserade sig inom klinisk psykologi och började forska kring anknytning och relation i familjen på en institution där Daniel N. Stern deltog i forskningen.

– Det här var på 90-talet, innan mentalisering blivit ett etablerat begrepp. Redan då visste vi ganska mycket om vilka svårigheter som kunde

MENTALISERING

- uppstå i relation mamma – barn eller pappa – barn, men ingen hade tidigare undersökt hur samspelet mellan båda föräldrarna och barnet påverkade barnets utveckling. Vi studerade lek, roller och samspel mellan barn och deras mamma och pappa.

MYCKET FILMADES och analyserades tillsammans med kollegor från USA, Sverige och Israel. De kulturella skillnaderna mellan familjers olika samspel blev ibland tydliga. Både samspelets rytm, val av leksaker och tilltal till spädbarnet skilde sig åt i de olika länderna.

– Schweizarna tyckte att de israeliska föräldrarna var mest "normala" när de lekte med sina barn medan de amerikanska föräldrarna uppfattades som väldigt intensiva. Samtidigt frågade de mig vad de svenska föräldrarna höll på med, deras lugna takt i relation till varandra i familjen kunde ur ett schweiziskt perspektiv uppfattas som att de var lätt nedstämnda i leken med sina barn.

Tillbaka i Sverige kom åter hennes nyfikenhet att föra in henne på en ny bana.

– Jag jobbade på en enhet på landstinget med småbarn och föräldrar, samtidigt som jag undervisade på universitet. Där hade jag en kollega som berättade för mig om den första boken om mentalisering som då nyligen kommit. Jag läste den och blev helt fascinerad.

Psykoanalysen tyckte hon förvisso var intressant, om än lite för snäv när det gällde relationer och anknytningsteori.

– För mig var det härligt, med MBT hittade

” MBT med familjer handlar om att hjälpa familjen att mentalisera även i stressande situationer, att bryta ickementalisering och låsningar. ”

jag en teori där jag inte behövde visa mig lojal med en specifik terapiform. Att den baseras på psykoanalytisk kunskap kring psykisk sjukdom är intressant. Men det är också mycket kognitiv psykologi, utvecklingspsykologi och systemisk terapi och teknik i arbetet med klienter, säger Anna och fortsätter;

– Mentalisering handlar om att vara nyfiken på sig själv och andra, det är ett förhållningssätt som öppnar för levande, utforskande dialog. MBT med familjer handlar om att hjälpa familjen att mentalisera även i stressande situationer, att bryta ickementalisering och skapa mer lekfullhet och tillit till varandra.

I DAG DRIVER HON Svenska barn och familjeinstituten och bedriver familjeterapi, parterapi och individuell terapi med MBT som grund. Framst arbetar hon med familjer med barn i alla åldrar, från spädbarn till övre tonåren.

– Jag föredrar att träffa barnet tillsammans med föräldrarna. Det är svårt för barn att ändra sin situation, det är mycket lättare om man hjälps åt i en familj. Men det är klart det kan finnas lägen då barn måste komma själva, eller med bara den ena föräldern, exempelvis vid vissa trauman i familjen.

HUR OFTA FAMILJERNA går i terapi varierar, men oftast är det frågan om kortare perioder.

– Jag tycker det är så kreativt och meningsfullt att hela tiden ha mentaliseringsfokus. Att uppmärksamma om patienten mentaliserar i stunden, eller om jag själv gör det. När tappar vi mentaliseringen? När jag började leta efter det i terapin tyckte jag att det blev otroligt meningsfullt och jag tyckte att jag blev mer vaken och

patienter mer aktiva.

Nyfikenheten har just fört henne in på ytterligare en ny väg. Denna gång handlar det om ett samarbete med danska kollegor med vilka hon skriver en bok om mentalisering, men också skapat "Centrum för mentalisering" i Sverige. Där kommer hon från och med i höst erbjuda utbildning i den nya MBT-modellen STORM.

– Danskarna har skapat modellen som breddar familjearbetet och gör det mer praktiskt tillämpbart. Som terapeut får man konkreta övningar att göra med familjen och barnet för specifika problem. Det finns också bra övningar för att bedöma barnets utvecklingsnivå, anknytning och mentaliseringsnivå.

I DANMARK arbetar man med mentalisering i de allra flesta kommuner, något Anna menar att Sverige borde ta efter.

– Många barn i Sverige har det alldeles för tufft just nu, säger Anna. ◀

Hur jobbar ni med MBT?

TEXT FREDRIK RUBIN

MARIA ANTER, *socionom och psykoterapeut på beroendecentrum Stockholms psykoterapi- och MBT-team*

ANDERS SCHIÖLER, *leg psykolog och psykoterapeut vid Ericastiftelsen*

”Många återgår till arbete eller annan sysselsättning efter behandlingen.”

Vilka är era patienter?

– De flesta av våra patienter har utöver personlighetsyndrom och beroende även exempelvis adhd och trauma. Det är komplexa patienter som kräver mycket, en korttids-terapi är inte aktuellt.

Hur inleds behandlingen?

– Om man ska generalisera väldigt grovt så börjar man med en kurs i mentalisering med information om hur man tänker kring personlighetsyndrom och vad mentalisering och mentaliseringsförmåga är. Så att patienterna kan göra en bedömning om det här är något för mig, förstår jag och slår det an något i mig? Vi bedömer också om vi tror att behandlingen är hjälpsam för patienten.

Vad följer sen?

– Sedan är det en sedvanlig MBT-behandling där vi i team arbetar mentaliserande men också samtalar om beroendet, en gång i veckan individuellt och en gång i grupp. Huvudbehandlingen är 1,5 år och patienten kan välja om den vill gå kvar i gruppen ytterligare 1,5 år.
– Vi har även erbjudit korttids-MBT för personer med mildare problem eller stora resurser. Och vi har startat en grupp för personer med antisocialt personlighetsyndrom, då går man ett år individuellt och i grupp.

Vad säger statistiken om utfallet?

– Vi har goda siffror på att symtomen minskar och många återgår till arbete eller annan sysselsättning under eller efter behandlingen. Men det förekommer också att svårigheterna är så omfattande att det blir aktuellt med långtids-sjukskrivning. Då kan målet handla om att få ett bättre liv, en samhörighet på något sätt.

Vad är MBT-C?

– Det är en tidsbegränsad terapimetod som jag och kollegor på Ericastiftelsen varit med och utvecklat tillsammans med kliniker och forskare i andra delar av världen. Metoden är transdiagnostisk och har utvecklats för barn i åldrarna 5–12 år.

Vilka barn möter du?

– Det är väldigt olika. Det kan handla om barn som har svårt att hantera affekter, som blir utagerande, eller känner mycket ångest och oro. Det kan också handla om barn som varit med om trauman och påfrestningar.

Hur skiljer sig behandlingen av de allra yngsta?

– I barnterapi använder man sig mycket av lek för att upptäcka och tänka om känslor och relationer. Som terapeut hjälper man barnet utveckla leken, eftersom lek är barnets sätt att ta sig an och kommunicera om sådant det varit med om.

– Föräldrasamtal är också en viktig del av behandlingen. Att hjälpa föräldrarna att bli mer intresserade av barnets känslor och upplevelser är oerhört viktigt för barnets utveckling.

Finns det en koppling mellan lek och mentaliseringsförmåga?

– Ja, mentaliseringsförmåga och lekförmåga är kopplade till varandra. Barn som kan leka och gestalta saker i lek utvecklar en stabilare mentaliseringsförmåga. Det i sig gör barnet mer motståndskraftigt mot emotionella påfrestningar.

Vad kan vara extra svårt?

– Mentalisering kräver att vi stannar upp. För ett stressat barn är det svårt. Men det är grunden, att kunna stanna upp. Vara uppmärksam på sig själv och det som händer i en, samtidigt som man är i kontakt med någon annan.

ERNST DAHLQUIST,
socioonom och legitime-
rad psykoterapeut vid
C&E Mind

Vad är AMBIT för metod?

– Den är konstruerad för team av behandlare som arbetar med socialt och psykiatriskt belastade ungdomar. Ambitionen är att föräldrar och barn ska kunna relatera till varandra på ett mentaliserande sätt, för att enklare klara av livet.

Vilka ungdomar arbetar ni med?

– Det handlar om ungdomar som kommunens öppenvård och Bup inte når fram till. En stor andel är utåtagerande tonårarflickor från förorterna. Men vi arbetar även med ungdomar från alla delar av staden, som har olika former av psykiatrisk problematik och där föräldrar behöver hjälp.

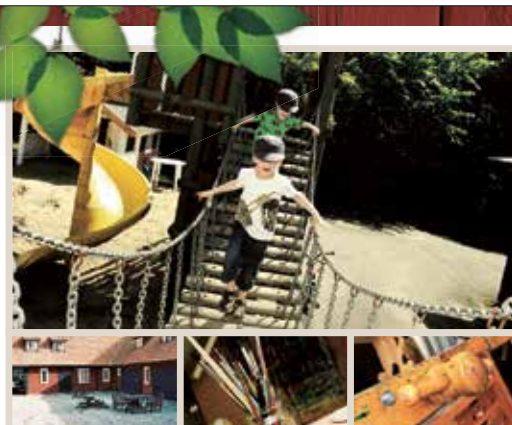
Hur går arbetet till?

– Vi anpassar oss efter omständigheterna, men arbetar alltid i team. En del av AMBIT är att vi hjälper varandra i teamet och mentaliserar varandra.

– Det börjar med att vi träffar förälder och barn tillsammans med socialsekreteraren. Sedan träffar barn och förälder ungdomsbehandlare enskilt respektive föräldrastödjare. Sedan tar vi det därifrån, under 1–3 år.

Hur gör ni för att nå fram?

– Det finns många psykosociala insatser som är av mer pedagogisk natur, man ska lära ungdomar och föräldrar att bli bättre. Men en grundregel är att vi mentaliserar ungdomen och föräldern innan vi går in och försöker hjälpa. Det handlar om att bygga tillit genom att man känner sig mentaliserad, att känna sig lyssnad på i stället för att få påtalat vad man gör för fel. Som behandlare måste man vara väldigt intonad i vad man ska göra. Det är inget enkelt arbete, men våra resultat är goda.

En chans för familjen

Grödbygården ligger i nordöstra Skåne, i en by omgiven av hav, sjöar och bokskogar. I frisk miljö skapar vi förutsättningar att ta fatt i den utvecklingstråd som slagit knut baserat på vår långa erfarenhet och unika kompetens. Genom behandling hjälper vi barn och föräldrar till trygga relationer. I utredningsuppdrag vägleder våra noggranna observationer till val av insatser.

Vill du veta mer? Ring 0456-229 41 eller besök www.grodbygarden.se

 Grödbygården
EN KUPAD HAND FÖR LIVET

Anmälan är
ÖPPEN

SOCIALTJÄNST FORUM 2024

– konferensen där praktik och forskning möts

DEN NYA
SOCIALTJÄNSTLAGEN
– VAR STÅR VI OCH VART
SKA VI?

ANMÄL DIG INNAN
DEN 25 SEPTEMBER!

21-22 NOVEMBER 2024
I GÖTEBORG

www.gu.se/evenemang/socialtjanstforum-2024

MÖTET: OLGA PERSSON

BEJAKAR SIN INRE GUBBE

Trots alla insatser tycks problemet med mäns våld mot kvinnor bara växa. Den verklighet **Olga Persson på Unizon** möter är stundtals nattsvart, men när orken tryter kan hon alltid hämta kraft hos gubbrockare som Lundell och Springsteen.

TEXT TIM ANDERSSON FOTO YLVA SUNDGREN

MÖTET: OLGA PERSSON

“VI ÖPPNAR VÄRLDEN för kvinnor och tjejer.” Så lyder ett viktigt motto för Unizon, riksförbundet för över 140 idéburna och icke-vinstdrivna kvinno-, tjej- och ungdomsjourer.

Så vad är det som håller den stängd? På kansliet i Fruängen hänger ett tidningsurklipp med en talande rubrik: ”15 kvinnor dödas varje år – trots att samhället vet vad som ska göras.” Kanske är det på väg att bli ännu värre. Halvvägs in i 2024 har redan 12 kvinnor och flickor fått sätta livet till, vilket pressat regeringen att avisera nya åtgärder och 18 miljoner kronor extra för arbetet kring mäns våld mot kvinnor.

– Vi kallar det för kaffepengar. Speciellt om man slår ut det på hälften av Sveriges befolkning och 290 kommuner. Ska man tolka det välvilligt – och det ingår i min ledarskapsfilosofi att tolka andra välvilligt – så kan man se det som en symbolisk summa, säger Olga Persson, Unizons förbundsordförande sedan 2020.

Hon har kommit lite sent till intervjun och berättar att hon har dragits med hosta i flera

månader. Bronkit, visade det sig.

– Jag har typ aldrig varit sjuk i hela mitt liv, så jag fattade inte först.

Hon väntade länge med att söka hjälp. Är en gubbe i det avseendet, säger hon.

Kan hostan också vara stressrelaterad?

– Nej, det hoppas jag verkligen inte! Eller – det är väl allting...

Det är förståeligt om Olga Persson skulle vara sliten: hon leder en organisation i motvind. De där morden är bara det yttersta uttrycket för ett våld som stadigt eskalerar: det ökande antalet anmälningar om sexualbrott speglas i trygghetsundersökningarnas dystra kurva.

Man märker trenden också på Unizon, där stödkontakter till medlemsorganisationerna har ökat med 40 procent de senaste fem åren, enligt Olga Persson.

– Samtidigt vet vi att den här brottsligheten lever i det fördolda. Den sker ofta mellan hemmets väggar med barn som enda vittnen. Mörkertalet är stort.

SÅ VAD GÖR VI DÅ som samhälle för att stoppa våldet? Alldeles för lite, suckar Olga Persson. Ett exempel på det är att allt färre kvinnor får plats på skyddat boende. Endast vart femte offer för våld i nära relation, enligt en rapport från SKR.

” Vi kallar det för kaffepengar. Speciellt om man slår ut det på hälften av Sveriges befolkning och 290 kommuner. ”

” Jag brukar ibland ljuga och säga att jag jobbar med ”data”. Då är det ingen som frågar vidare. ”

- ▶ Också barnen blir mer sällsynta på boendena – 200 färre 2023 jämfört med året innan.
Orsakerna till att det ser ut som det gör är många, enligt Olga Persson. En är ”sönderbyråkratiseringen” av socialtjänsten.
 - Den gör att människor inte vågar söka hjälp och att processerna blir för långa: för mycket byråkrati, för lite tillgänglighet och öppenhet.Den här uppfattningen delar Unizon med många som jobbar inom myndigheten, säger hon. Där har det skett ett stort skifte de senaste tio åren. Om förbundet tidigare ofta skällde på socialsekreterarna förenas de nu i en gemensam verklighetsbild.
 - Vi arbetar numera tillsammans för att få tillräckliga resurser till det här samhällsproblemet.Byråkratiseringen kommer inte att bli mindre med den nya tillståndsplikten, som trädde i kraft i april i år. Den utgör en del av propositionen ”Stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende”, och innebär att privata aktörer som vill bedriva skyddat boende måste ansöka om tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO).
 - Olga Persson välkomnar tillståndsplikten, inte minst för att den håller oseriösa aktörer borta. Problemet är bara att den inte följs av matchande resurser.
 - Den stora kostnaden landar på kommunerna i form av administration. Särskilt oroliga är vi över att barnen ska få egna placeringsbeslut. Det är ju inte ovanligt att en mamma har tre barn, kanske med olika pappor. Då ska alltså varje barn gå igenom den här administrativa processen.
 - För att fler barn och kvinnor ska komma till skyddat boende kräver Unizon därför stimulansmedel, där staten betalar hälften av kostnaden för placeringen och kommunen hälften.
 - Man vill också att kvinnojourerna med sin

expertis ska stå för bedömningarna, något som samtidigt skulle avlasta socialtjänsten.

- I Danmark, som har ett liknande system som vi, med tillståndsplikt och tillsyn, funkar det så. Där har alla kriscentrum fullt mandat att ta emot kvinnor och barn på sina boenden. Sedan fakturerar de kvinnans hemkommun.

UNIZON ÄR EN ORGANISATION som ofta syns i debatten. Dess syfte är nämligen inte bara att stötta och skydda utsatta kvinnor och deras barn, utan också att driva opinion. Visionen är ytterst ett samhälle fritt från våld, och vägen dit går via ett bredare arbete för jämställdhet. Horisonten är med andra ord vid.

- Det finns inget egenvärde i att kvinnor och barn ska gömmas undan hos oss så länge som möjligt. Tvärtom vill vi att de så fort som möjligt ska kunna få ett eget, fritt liv, konstaterar Olga Persson.

Drömmen om en öppen värld, som mottot i inledningen av den här texten talar om, har en djup men komplex genklang hos henne själv. Hennes feministiska uppvaknande kom tidigt, framför allt via litteraturen. När hon ska berätta om ett viktigt verk från ungdomen är det dock inte Simone de Beauvoir eller Virginia Woolf hon nämner, utan – Ulf Lundell.

Hon läste ”Jack” första gången som tolvåring, sedan om och om igen, intresserad av hur olika män och kvinnor beskrevs.

- Det fascinerade mig: ”Aha, den manliga verkligheten är inte min, så här fri kommer inte världen vara för mig. Jag kommer inte kunna resa ensam runt jorden och träffa vem som helst. Det skulle straffa sig.”

OLGA PERSSON IDENTIFIERAR just nu två starka, delvis konkurrerande ideologiska rörelser som

Om Unizon

Unizon samlar 140 kvinnojourer, tjejjourer, ungdomsjourer och jourer mot sexuella övergrepp. Den gemensamma visionen är ett jämställt samhälle fritt från våld. Jourerna stöttar, skyddar, förebygger och påverkar, utifrån en kunskap om våld, kön, genus och makt.

När Olga Persson som 12-åring läste romanen Jack insåg hon att den manliga verkligheten inte var hennes. Så fri skulle världen inte vara för henne.

båda verkar för att stänga världen för kvinnor och flickor. På ena sidan det högerpopulistiska, ofta öppet misogyna lägret, och på andra sidan ett slags nyliberal åskådning, där människokroppen betraktas som ett legitimt handelsobjekt.

– Där ser man prostitution som ett arbete, "sex work", och tycker att handel med barn är okej, som med surrogatmödraskapen.

Vad som kan skapa förvirring är att den nyliberala åskådningen ibland kläs i fin feministisk förpackning, menar hon. Då betonas kvinnans fria val, oavsett om det är att sälja sin kropp i porrindustrin eller att retirera till ett 50-talsdoftande hemmafruliv.

– Onlyfans är väl det bästa exemplet: Du är entreprenör, din egen lyckas smed. Inga mellanhänder, inga hallickar. Man hallå, de där bilderna får du aldrig tillbaks! Och det finns människor som tjänar pengar på dem.

Det är ingen filantrop som skapat Onlyfans, tyvärr.

Olga Persson är van vid att vara den som kommer med dåliga nyheter. Inte bara "dåliga", förresten: ofta fullkomligt nattsvarta. Det kan vara en tråkig roll, säger hon. Samtidigt är det många som på egen hand vänder sig till henne, vill fråga och berätta. Det kan hända under parmiddagar eller föräldramöten.

Hur hanterar du det?

– Jag brukar ibland ljuga och säga att jag jobbar med "data". Då är det ingen som frågar vidare: "Jaha, vilken sorts 'data' jobbar du med?" Men om jag säger att jag jobbar mot mäns våld mot kvinnor är det bara: "Jaha, jag har en granne som..." Jag antar att det är lite som att vara läkare och folk börjar visa sina bölder.

Fast för dig visar man samhällets bölder.

– Ja, och samtidigt sina egna. Alla har någon

Olga Persson

Gör: Förbundsordförande för Unizon.

Född: 1977.

Familj: Man och son.

Bor: I Stockholm.

Bakgrund: Statsvetare som har ägnat större delen av sitt liv åt kvinnojour rörelsen: hon blev aktiv runt år 2000, då hon var med och startade Team för våldtagna vid Alla kvinnors hus i Stockholm. Mellan 2010 och 2020 var hon Unizons generalsekreterare, och förbundsordförande blev hon år 2020. Samma år fick hon Fredrika Bremer-förbundets BRA-pris för sitt mångåriga engagemang mot mäns våld mot kvinnor och barn, och 2021 tilldelades hon Anna Lindhs minnespris.

Olga Persson ser det som sin plikt att hålla humöret uppe, och kunna sprida energi till andra som engagerar sig.

” Jag har upplevt min värld tillsammans med kvinnor som otrolig; den ger mig något som jag inte kan få av män. ”

► mamma, vän eller syster som har utsatts för våld. Särskilt män, som ofta inte har någon naturlig plattform för de här frågorna, vill gärna prata. Då kan det vara svårt att sätta gränser, men det måste man göra: "Jag kan hjälpa dig till en kontakt, men inte nu."

NÄRHETEN TILL UTSATTHETEN har nog fått henne att hårdna, säger hon. I privatlivet har hon inga problem med att sätta sina egna behov först. Är numera gubbe också i det avseendet: knappast självutplånande. Kan upplevas som flyktig.

Händer det att svartsynen tar överhand? I svåra perioder, som när hon separerade från sitt barns pappa, har hon upplevt världen reduceras till en mosaikbild av alla de där utsatta kvinnorna och barnen som hon bär på. I sådana situationer kan hon ibland fel- och övertolka saker för att passa in dem i mosaikmönstret.

Hon ser det dock som sin plikt att hålla humöret uppe, att "må så bra som möjligt", som hon säger, för att kunna uppfylla andra som engagerar sig i frågorna med energi: professionella, politiker, journalister.

Och om hennes egen tryter? Hon kan alltid vända sig till Lundell. Eller, vilket musikvalet i hennes sommarprat från 2021 vittnar om, sådana som Bruce Springsteen och Bob Dylan – gubbrockande besjunga av den manligt romantiska, ansvarslösa frihetslängtan. Alltid on the road mot den öppna världen.

– Visst, jag känner något slags fascination och avundsjuka inför det där. Samtidigt är jag lättad över att inte behöva befinna mig i den ensamhet som är den där manliga frihetens baksida. Jag har upplevt min värld tillsammans med kvinnor som otrolig; den ger mig något som jag inte kan få av män. ◀

Så jobbar LSS-boendet Linden med individen i fokus

En grundprincip i LSS är att den enskilde har rätt att leva som andra. I praktiken funkar det inte alltid så men på LSS-boendet Linden jobbar man konsekvent med att se de boendes behov.

TEXT TOMMY JOHANSSON ILLUSTRATION GETTY IMAGES

3 Tre personkretsar enligt LSS

Personkrets 1: Personer med intellektuell funktionsnedsättning, autism eller autismliknande tillstånd.

Personkrets 2: Betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning i vuxen ålder eller förvärvad hjärnskada föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Här räknas tumör, stroke och trafikskador.

Personkrets 3: Varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande. De ska vara stora och förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service.

Källa: Kunskapsguiden, Socialtyrelsen

På den sörmländska landsbygden mellan Hjälmarens strand och Katrineholm har Stiftelsen Linden bedrivit LSS-verksamhet i snart 35 år. Det i sig kanske inte är så speciellt. Däremot arbetar man med ett individfokus som får verksamheten att sticka ut, vilket vi strax ska återkomma till.

Först en snabb lägesbild. Det är jubileumsår för LSS. Lagen som instiftades för att garantera goda levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning fyller 30 år. Frågan är om det blir något firande? Enligt en Ivo-rapport som presenterades förra hösten förekommer det brister på väldigt många gruppboenden. En enkät visar att på 9 av 10 gruppboendestäder nekar ledning och personal brukare att, utifrån sin förmåga och i en eller flera delar, ta beslut om sig själv och sin vardag. På 8 av 10 boenden förekom begränsningar i brukarnas egna lägenheter och på 2 av 10 boenden försäkrade sig inte personalen om att brukaren samtyckte till åtgärderna.

SAMTIDIGT UPPGER 137 kommuner att de har ett underskott på bostäder för personer med funktionsnedsättning. Detta enligt Bostadsmarknadsenkäten som presenterades av Boverket så sent som i maj 2024.

Susanne Mulder,
VD
FOTO: ALMA MULDER

TILLBAKA TILL Linden. Vi möter Susanne Mulder, vd sedan 25 år tillbaka, och verksamhetscheferna Moa Lindroos och Vivi Pousar.

– Vi har nischat oss, berättar Susanne Mulder. Vi vänder oss till personer inom personkrets 1 där kommunen, ofta ihop med psykiatri, har prövat alla andra tillgängliga vägar.

Personkrets 1 utgörs av personer med autism eller autismliknande tillstånd, och personer med intellektuell funktionsnedsättning. Många av de som kommer till Linden har gått igenom en lång rad placeringar där det på olika sätt inte har fungerat.

– Det kan handla om ett stort antal externa verksamheter. En av våra boende, eller hyresgäster som vi säger, har haft ett 30-tal placeringar innan oss.

Vad är det då som får Linden att sticka ut? Individanpassningen, förklarar Susanne Mulder. Här är tanken att så långt det är möjligt strukturera upp tillvaron efter enskilda behov.

– Det är många verksamheter som säger att man gör det, men här är det verkligen så.

Själva lägenheten är det centrala och eftersom Linden själva äger sina fastigheter finns det stora möjligheter att bygga om efter hyresgästens behov.

– Vi tar det också flera steg längre, förklarar Moa Lindroos. Vi individanpassar inte bara

Lindens framgångsfaktorer

1 Lågaffektivt bemötande
Utgångspunkten är att när de boende reagerar starkt i för dem utmanande situationer så hanterar de situationen så gott de kan. Personalen bemöter genom att hantera, utvärdera och förändra.

2 Individfokus
De boendes tillvaro individanpassas i flera aspekter: Boende, aktiviteter, bemötande, personal, miljöer.

3 Förtydligande pedagogik
Med ambitionen att tydliggöra vardag och omvärld arbetar man TEACCH-inspirerat med olika kommunikativa verktyg; bildstöd, tidshjälpmedel, som anpassade väggklockor och timers, spegling, med mera.

4 Administration
Analys och utvärdering av arbetssätt, dokumentation av de boendes utveckling, avvikelserap-

portering.

5 Organisation
Verksamhetscheferna jobbar tätt ihop med personalen på plats för att minimera behovet av externa utbildningar. Kring varje boende finns också ett resurstöd som bland annat inkluderar en pedagogisk ledare, en psykolog, en läkare, med mera.

” Det handlar ju inte alltid om att öka antalet personer som jobbar med hyresgästen utan om att öka kunskap och kompetens. ”

- lägenheten utan också bemötandet, personalgruppen, scheman, utemiljön... Allt.

De kallar arbetssättet för ”förtydligande pedagogiskt förhållningssätt”. Det är en anpassning av TEACCH-modellen, som ursprungligen kommer från USA. Många känner säkert igen modellens sju frågor, som alla utgår från individens behov av tydlighet: Var? Vad? När? Hur länge? Hur mycket? Med vem? Vad händer sedan?

Med de sju frågorna i ryggen har man på Linden utformat ett flertal olika verktyg för att tydliggöra allt från morgonrutiner och att göra sig i ordning för daglig verksamhet till förberedelser inför läkarbesök, utflykter, med mera.

– Eftersom många kan ha svårt att kommunicera verbalt så försöker vi kommunicera mycket med bilder, säger Vivi Pousar.

Det kan utgöras av steg för steg-upplägg där man metodiskt bildsätter hur man utför en viss

Vivi Pousar,
verksamhetschef
FOTO: ALMA MULDER

uppgift, till exempel hur man duschar.

– Sedan kanske det inte alltid funkar med bilder. För en del är det kanske bättre med objekt eller med tecken, för andra är det en mix som är mest effektiv.

DET KANSKE KAN LÅTA vedertaget och enkelt. Men bakom varje boendes livssituation, med alla utmaningar som inkluderas, stora som små, ligger ett digert kartläggningsarbete, förklarar Susanne Mulder. Hon exemplifierar med arbetet som kan krävas bara för att hitta rätt sätt att borsta tänderna på. Hur hårt ska man trycka på tandkrämstuben, ska man borsta vissa tänder eller alla, hur vet man när man borstat tillräckligt länge?

– De handlar ju om att hitta vägar för att ge individen möjlighet att bestämma över sitt eget liv. Det är ju också centralt i LSS, medbestämmande

och att själv få styra sin vardag, säger hon.

Lindens arbetssätt har gett resultat. I slutet av 2022 utnämndes man till Sveriges bästa LSS-boende av SSIL:s kvalitetsindex, som erbjuder marknadsinformation till vårdgivare och vårdtagare i hela landet. Det individanpassade arbetssättet har spelat stor roll men det är inte hela svaret.

– Vi arbetar väldigt mycket med uppföljning och analys, och dokumenterar hela tiden för att kunna följa arbetet över tid. Vi filmar till exempel olika arbetsmoment för att personalen lättare ska kunna följa utvecklingen hos hyresgästerna eller notera avvikelser, säger Susanne Mulder.

Man har också sett över ledningsorganisationen och gått över till ett nära ledarskap där verksamhetscheferna deltar i arbetet ute på verksamheterna.

– Det handlar ju inte alltid om att öka antalet personer som jobbar med hyresgästen utan om att öka kunskap och kompetens. Då behövs det också stöd på plats, säger Moa Lindroos.

ÄVEN OM LINDEN haft vind i seglen och premierats för sitt arbete så finns det orosmoln vid horisonten. Som boende är man inte garanterad en plats trots att man bott på Linden i flera decennier. Man har rätt till insatsen men inte till platsen, förklarar Susanne Mulder. Med en prislapp på flera miljoner per plats och år har man märkt att kunderna, det vill säga kommunerna, börjat skruva på sig.

– Vi är ju inte billiga, men det är så här verksamheten ser ut och det fungerar, sett till livskvalitet, säger hon.

– Det ska man veta också, vi är inte ett aktiebolag med bonusar eller utdelningar. Vi jobbar med avtalsenliga löner. Sedan är det klart att vi behöver gå med vinst för att kunna ta hand om våra fastigheter och driva verksamheten vidare.

SUSANNE MULDER menar att frågan är kopplad till ett större problem. Vi kan helt enkelt för lite om autism och intellektuell funktionsnedsättning i Sverige.

– Kunskapen måste bli mycket bättre. Det gäller handläggare och alla som ska sitta och göra bedömningar om de här barnen och vuxna.

Moa Lindroos fyller i:

– Man önskar att det fanns en större nyfikenhet att vilja förstå, både personerna och deras familjer. Man hör ibland folk säga att föräldrarna är så jobbiga. Men jobbiga föräldrar är ju egentligen guld värt. Det innebär ju att personen har någon som kämpar för en. ◀

Moa Lindroos,
verksamhetschef
FOTO: ALMA MULDER

KOMMENTAR:

”Det finns ett kunskapsglapp”

Kunskapen inom verksamheter för barn inom LSS behöver höjas. Det menar Mikaela Starke, professor i socialt arbete vid Göteborgs universitet. TEXT TOMMY JOHANSSON

Mikaela Starke forskar om intellektuell funktionsnedsättning hos barn och vuxna men även hos föräldrar och har fått en bra överblick över hur deras möjligheter till stöd och insatser ser ut. Hennes bild stämmer överens med den rapport som Socialstyrelsen presenterade för några år sedan, som syftade till att följa upp Barnkonventionens genomslag vid tillämpning av LSS. Den visade på ett glapp i kunskap och att det finns ett ökat behov av kompetens inom yrkesgruppen.

Mikaela Starke menar att kompetensen generellt sett behöver höjas på två områden.

– Det finns ett behov av dubbel kompetens. Dels om målgrupperna, dels att man kan kommunicera med andra metoder.

Ofta handlar det om att verksamheterna är för uppdelade, menar hon. Kompetensen finns i ett avseende, men inte i ett annat.

– Det finns lite stuprörsvarningar här när det gäller den här målgruppen, vi har inte riktigt integrerat dem i samhället på samma sätt som med andra medborgare.

Vad behöver komma till för att höja kompetensen?

– Kommunerna, som ju har ett LSS-ansvar, kan jobba mer med kompetensutveckling. De kan erbjuda komplement till kommunikativa hjälpmedel eller utbildningsmöjligheter. Det behöver ju inte bara ligga hos universitetet.

– Man kan också samarbeta mer med universitetet, få hjälp med att se över hur den senaste forskningen ser ut, vad man vet i dagsläget och vad man skulle behöva utveckla. ◀

Mikaela Starke
FOTO: JOHAN WINGBORG

Ett eget hem

För första gången har 24-åriga Blanca Fahlberg ett förstahandskontrakt. En trygghet för henne och familjen, men vägen dit har varit svår.

ETT UNIKT BOENDE

Hyresnivå baserat på boendes ekonomi och kontrakt till bäst behövande. Nu testas Stadsmissionens nya modell för socialt hållbara bostäder i praktiken.

FOTO ANDERS G WARNE TEXT ANNIKA SJÖBERG

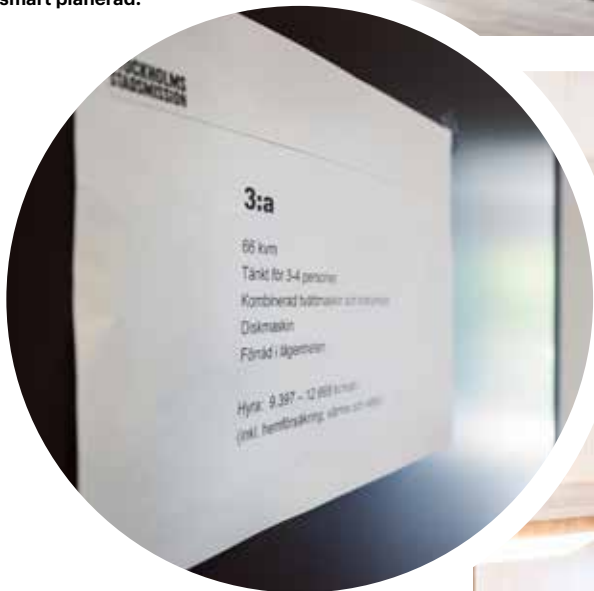
Nybyggt hyreshus

I juni började hyresgästerna flytta in i Stadsmissionens nybyggda hus i Farsta strand, i södra Stockholm. Totalt är det 40 lägenheter och ungefär 100 boende.

3 rum och kök

Lägenheten Blanca Fahlberg och familjen har fått är inte stor, 66 kvadratmeter, men den är smart planerad.

Nya lösningar

För att få ner kostnaderna har man försökt tänka nytt. Bland annat har förrådet förlagts i lägenheten och kan därmed användas som boyta.

Modell som andra kan ta efter

Ett nytt hyreshus med fokus på social hållbarhet. Det kan låta som en utopi, kanske särskilt för människor i storstäder, men det är vad Stockholms stadsmission försökt skapa i arbetet med Kymmendömodellen. Det är en unik modell framtagen tillsammans med FB Bostad, Kod-arkitekter och Wästbygg som man hoppas att fler ska ta efter. Precis innan sommaren flyttade de första hyresgästerna in i det nybyggda huset i Farsta strand i södra Stockholm.

Varför har ni byggt ett eget hyreshus?

– Vi vill sänka trösklarna till bostadsmarknaden och även hitta en skalbar modell för en socialt hållbar bostadsförsörjning som fler "riktiga" fastighetsbolag kan ta efter, berättar Pernilla Parding, chef Bostad på Stockholms stadsmission.

Huset förvaltas som en kooperativ förening, vilket gör det möjligt att tillämpa både behovsbaserad förmedling och differentierad hyressättning. En mindre andel lägenheter förmedlas genom ordinarie bostadsförmedling och resten fördelar Stockholms stadsmission utifrån behov. Hyran sätts utifrån storlek på lägenheten och i tre olika nivåer utifrån hyresgästens betalningsförmåga. Målet är dock att alla hyresgäster ska betala normal hyra inom 15 år efter att de flyttat in.

Vilka får bo i huset?

– Tanken är att även de med ekonomiska svårigheter, brist på kötid eller kontakter som kan hjälpa dem in på bostadsmarknaden ska kunna få en lägenhet.

Under de kommande åren ska modellen utvärderas av forsakre på KTH. De kommer bland annat att titta på lönsamheten, hyresgästernas livssituation och hur projektet tas emot av grannar och andra intressenter i närområdet.

Inflyttning

Under tonåren levde Blanca Fahlberg under destruktiva förhållanden, både i och utanför hemmet. Lägenhetshotell, genomgångslägenheter och andra tillfälliga lösningar har avlöst varandra.

En fast punkt

Blanca Fahlberg, sonen Zion och hans pappa Linus Turesson flyttar in i en trea på 66 kvadratmeter. Under åren som strukturellt hemlös tappade hon stundtals framtidstron. När hon först fick avslag på sin ansökan hos Stadsmissionen var det tungt. Men så kom samtalet. Hon satt på jobbet omgiven av nyvakna barn när en röst i andra änden berättade att hon fått en längenhet.

AMERICAN HERITAGE
STETSON
BEST HATS SINCE 1865

SOCIALT HÅLLBART HYRESHUS

Olika hyra

Eftersom Blanca Fahlberg har fast jobb får de betala den högsta hyresnivån direkt, 12 668 kronor per månad. –Det känns inte orättvist att andra betalar mindre för samma lägenhet. Jag har själv levt på försörjningsstöd och vet hur det är.

Långsiktigt

Alla hyresgäster har förstahandskontrakt. Bostaden ska ge trygghet och en möjlighet för hyresgästerna att gå vidare med sina liv.

Vi gör världen lite bättre, en människa i taget

Nytida ger stöd till barn, unga, vuxna och familjer inom både funktionsnedsättning och psykosocial problematik. Vi finns här för dig, med över 460 verksamheter runt om i landet.

Läs mer om oss på nytida.se

Så tar välfärden krafttag mot hot och våld på jobbet

När yrkesgrupper inom välfärden möter hot, våld och aggressioner på sina arbetsplatser har vi allvarliga problem. Signalen är tydlig när kommuner och regioner nu växlar upp: detta är en verklighet vi måste se, prata om och hantera tillsammans!

En öppen dialog på arbetsplatsen om hot, våld och aggressioner är nyckeln för att hitta förebyggande lösningar.
Foto: Plattform

Aktuella siffror från Arbetsmiljöverket visar att 35 procent av de som arbetat inom vård och omsorg de senaste tolv månaderna uppger att de blivit utsatta för våld, eller hot om våld. Enskilda medarbetare har förstås rätt att känna sig trygga på sin arbetsplats. Situationen negativa påverkan på arbetsmiljön är dessutom ett hot mot kompetensförsörjningen.

För att möta problemen har ett alltmer systematiskt arbete utvecklats på många arbetsplatser, baserat på några centrala utmaningar som forskare har identifierat. Det handlar både om att frågorna inte självklart hamnar inom det systematiska arbetsmiljöarbetet (SAM), utan hanteras och stannar inom ramen för andra processer som till exempel allmänna säkerhetsrutiner. Medarbetare kan också se förklaringar utifrån en brukares situation och lägga bördan på sig själv.

– Man arbetar ju med socialt arbete av en anledning – man vill hjälpa människor till det bättre. Så när man utsätts

kan man bli rädd, orolig och börja ifrågasätta sig själv. Därför är det viktigt att frågan lyfts till organisatorisk nivå, säger Taimur Qadery, enhetschef barn och ungdom på Norrköpings kommun.

Ser ett tydligt skifte

Det kan också handla om att aggressionerna normaliseras över tid. De blir som en del av yrkesrollen vid myndighetsutövning och i mötet med människor som befinner sig i kris eller i en utsatt situation. Sammantaget kan detta innebära att incidenter inte tillbudsrapporteras och förblir osynliga i arbetsmiljöarbetet.

– Men jag ser ett tydligt skifte där de här frågorna nu kommer fram i ljuset och hamnar högre på dagordningen. Om det som händer inte rapporteras, så syns inte problemen, och då möts det inte heller på ett adekvat sätt, säger Sofia Wikman, professor i kriminologi, Högskolan i Gävle.

En form av aggressioner som blivit allt vanligare är de som sker digitalt

Så här kommer din organisation igång
Suntarbetsliv erbjuder kostnadsfritt stöd till organisationer som behöver komma igång med sitt förebyggande arbete mot hot och våld:

- **Prata om det!** Använd gruppaktiviteterna i verktyget Säkerhetsdialogen.
- **Anmäl tillbud** för att synliggöra omfattningen och åtgärda.
- **Jobba systematiskt** med SAM som arbetssätt.
- **Skapa rutiner** för ökad säkerhet och kollegialt stöd.
- **Lämna ingen ensam** med erfarenheter och upplevelser.
- **Samarbeta internt**, till exempel säkerhets- och HR-avdelning.

Fakta/Suntarbetsliv

+ Suntarbetsliv är en ideell förening och drivs gemensamt av de fackliga organisationerna och arbetsgivarorganisationerna SKR och Sobona.

Scanna och gå direkt till Suntarbetslivs stöd kring hot och våld.

“suntarbetsliv

via mejl eller sociala media. Ofta görs det av en tredje part och i det fördolda. Det syns eller märks inte alltid för andra i en utsatt medarbetares närhet, då det kan ske långt utanför arbetstid.

Lära istället för att döma

Forskning och erfarenheter visar att en öppen dialog på arbetsplatsen om hot, våld och aggressioner är nyckeln för att hitta förebyggande lösningar. Att dela sina upplevelser och ta hjälp och lära av varandra på arbetsplatsen ökar också tryggheten och minskar känslan av att bära problemen på egen hand. Det får upp frågan på agendan och främjar rapporteringen av incidenter.

– Det gäller att våga berätta när något har hänt. Då gäller det också att man har jobbat med hur man ska bemöta sina kollegor när de berättar saker, så att man lär av varandra istället för att döma. Dessutom är vi noga med att lyfta positiva saker som har skett också, säger Maysae Quttineh, områdeschef på Länssjukhuset Ryhov i Jönköping. ■

SARA HULTQVIST, docent i socialt arbete, Lunds universitet.

MAGDALENA ELMERSJÖ, docent i socialt arbete, Södertörns Högskola.

KATARINA HOLLERTZ, universitetslektor i socialt arbete, Göteborgs universitet.

MORALISK STRESS SOM DRIVKRAFT

Kan moralisk stress inom äldreomsorgen leda till positiv förändring? Och i sådant fall hur? Det är frågor som forskningsstudien ”Moralprojektet” försökt besvara. Men allra mest handlar studien kanske om relationer.

TEXT VIKTORIA MYRÉN

Forskningsprojektet Moralisk stress och moraliskt aktörskap i svensk äldreomsorg, även kallat moralprojektet startade sommaren 2021 och är en treårig forskningsstudie där en forskargrupp bestående av Sara Hultqvist, Magdalena Elmersjö och Katarina Hollertz samarbetar med äldreomsorgen i tre kommuner (se faktaruta). Projektets syfte har varit att identifiera situationer som ger upphov till moralisk stress, undersöka kopplingen mellan moralisk stress och moraliskt aktörskap, samt utforska hur moraliskt aktörskap inom äldreomsorgen leder till handling.

SAMTIDIGT HAR själva metoden för undersökandet stått i fokus. Projektet är inte riktigt avslutat ännu, men ett par vetenskapliga artiklar har publicerats, dels en som redogör för moralprojektets upplägg, dels en som handlar om själva metodiken, där forskarna inspirerats av PAR, participatory action research. Det är en metod där bland annat jämlikhet, ömsesidigt lärande och egenmakt står i fokus.

– En av de viktigaste lärdomarna från hela projektet är den fördjupade insikten i att äldreomsorg handlar om relationer. Och det är en lärdom som kan appliceras på alla led i forskningsprocessen, säger Sara Hultqvist docent i socialt arbete och universitetslektor på socialhögskolan i Lund.

TILL SKILLNAD FRÅN traditionell forskning, där man strävar efter objektivitet och neutralitet, så gör moralprojektet det motsatta genom att använda redan existerande relationer. ”Att bygga tillit mellan aktörer är något som tar lång tid och valet att bygga på redan befintliga samarbeten kan liknas lite vid att dra nytta av redan ackumulerat kapital”, skriver forskarna.

– Här handlar det om att vi har en målbild som är uttalad social förändring. Vi vill få till en bättre äldreomsorg och då behöver vi bygga allianser med de som vill i samma riktning, säger Sara Hultqvist.

Hon betonar att det samtidigt är viktigt att fundera över om den här strategin kan bidra till att forskningen blir vinklad genom att bara en viss typ av kommuner inkluderas.

– Man kan säga: men alla de andra då? De som

► inte drar åt samma håll? De kommer vi inte åt med den här metodiken, men här kan de kommuner vi lyfter fram förhoppningsvis fungera som goda och inspirerande exempel, säger hon och tillägger:

– Det krävs samtidigt mod av de här kommunerna. Mod att säga: Varsågod kliv in här, ni är inte Janne Josefsson, men ni är forskare och ni kommer att titta på bristerna.

ATT SKAPA TILLIT mellan parterna i forskningen har varit avgörande för att få till den här öppenheten. Och det har man gjort genom att lära känna varandra över tid, men också genom att avlöna olika kontaktpersoner för deras extraarbete, så att relationen mellan forskare och övriga inte blir ojämlig.

– Kärnan i tillit är relationen, en trygg relation gör att folk känner tillit. Det går inte att bara konstruera, utan det uppstår mellan människor och man måste börja med de enskilda individerna, säger Sara Hultqvist.

Moralprojektets upplägg går kortfattat ut på att man under år ett har samlat in beskrivningar av de olika yrkesgruppernas arbetsvardag (biståndsbedömare, äldreomsorgspersonal, första linjens chefer) med fokus på etiskt utmanande situationer. Blivande socionomer samt blivande under-

” En trygg relation gör att folk känner tillit. Det går inte att bara konstruera. ”

sköterskor har sedan mötts i workshops tillsammans med forskarna för ett ömsesidigt lärande och för att komma med förslag på förändringar.

– Under det tredje året har vi sedan aktivt sökt efter konkreta goda exempel. För att vi vill ha ledstjärnor. Personalen inom äldreomsorgen i de olika kommunerna har fått prata om något som de brinner för och där de känner 'här gör vi framsteg'.

TRE EXEMPEL KOMMER att lyftas i en framtida vitbok och eventuellt i framtida artiklar. Det handlar exempelvis om hur ett äldreboende skapade ett gym på en biyta med hjälp av egna idéer och initiativkraft, och om hur arbetsgruppen på ett annat boende resonerade sig fram till en lösning för att skapa ett mindre stressigt schema och frigöra tid så att de slapp "starta på minus" varje morgon.

Sara Hultqvist konstaterar att äldreomsorgen är ett välstuderat fält, men att de konkreta, detaljerade berättelserna har saknats.

– I forskargruppen har vi pratat mycket om begreppet reflexiv professionsforskning, som handlar just om att vara vardagsnära. Vi kommer inte med ny kunskap, utan det handlar om att artikulera den kunskap som redan finns.

Ett annat exempel på hur forskargruppen vågat tänka nytt är den spelfilm, Vem ropar för Alvar, på 18 minuter som projektet också har utmynnat i. Filmen har visats i olika sammanhang, på konferenser, i skolor och på föreningsmöten. I sommar visas den på en internationell filmfestival i Tjeckien. Förhoppningen är att kunna nå ut till nya och andra målgrupper.

– Vi har sett hur fint filmen fungerar när det gäller att ta upp svåra ämnen som det kan vara för laddat att prata om. Som betraktare kan du välja att prata om det som illustreras i bilden, eller utgå från dig själv. Att använda konstnärliga grepp för att ta sig an svåra ämnen har visat sig vara väldigt givande, säger Sara Hultqvist. ◀

Forskningen i korthet: ◀

- Moralprojektet startade 2021 och är en treårig forskningsstudie med syftet att identifiera situationer som ger upphov till moralisk stress, undersöka kopplingen mellan moralisk stress och moraliskt aktörskap, samt utforska hur moraliskt aktörskap inom äldreomsorgen leder till handling.
- Forskargruppen består av Sara Hultqvist, Magdalena Elmersjö och Katarina Hollertz som alla är socionomer i grunden.
- Forskningen utförs i samarbete med tre yrkesgrupper inom äldreomsorgen (biståndsbedömare, äldreomsorgspersonal, första linjens chefer), lokala politiker fackliga organisationer, tre kommuner, samt två utbildningsanordnare inom vård och omsorg. Forskningen finansieras av Forte.

Hon lyfter de ”galnas” kulturarv

Hur minns vi de nedlagda psykiatriska institutionerna? Forskaren Elisabeth Punzi samarbetar med patienter för att formulera det ”galna” kulturarvet, som ger nya perspektiv på psykiatrins historia.

TEXT TIM ANDERSSON

Vad är Mad studies?

– Det är ett ganska nytt forskningsfält, som växte fram på 00-talet och formerades i Kanada av akademiker som också varit patienter inom psykiatri. En viktig förgrundsgestalt var Geoffrey Raeume, som skrev en avhandling inom historia om patienternas berättelser från ett gammalt mentalsjukhus från 1800-talet. Om psykiatrins historia ofta handlar om metoderna och disciplinens framväxt utifrån professionernas perspektiv ville han skriva om patienterna: en ”mad peoples history”. **Mad studies har också ett ”kritiskt perspektiv”. Vad innebär det?**

– Man har till exempel ett kritiskt perspektiv på diagnoser. Det är därför man kallar det ”Mad” – vi använder ett vardagligt ord för att visa att vi inte accepterar de medicinska och psykologiska disciplinernas överhöghet och dess behandlingsinriktade begrepp. Det har utvecklats ett slags motståndsspråk, där man till exempel talar om ”kris” i stället för ”sjukdom”, eller ”ledsen” snarare än ”deprimerad”.

→ Elisabeth Punzi

GÖR: Leg. psykolog, docent i psykologi och lektor i socialt arbete vid Göteborgs universitet.

AKTUELL MED: Kritiska kulturarvsstudier med fokus på psykiatri.

Du och kollegor till dig har skapat en gren av ”Mad studies” som ni kallar ”Mad heritage”. Vad är det?

– Det är en form av kritiska kulturarvsstudier, där man går in och kritiserar den traditionella kulturarvsdiskursen. Även mer traditionella kulturarvsstudier kan undersöka sådant som gamla psykiatriska institutioner, men i mad heritage vill man gå ett steg längre: patienterna sätts i första rummet, och de definierar historien och kulturarvet.

Inom det här fältet samarbetar akademiker med personer som är, eller har varit, patienter inom psykiatri. Hur fungerar det?

– Jag har precis publicerat en artikel i en vetenskaplig journal som jag skrivit tillsammans med en kvinna som heter Gunnel Bergstrand. Den handlar om hur hon blev vårdad – fast hon skulle snarare säga misshandlad – när hon var inlagd på ett mentalsjukhus 1956. Vistelsen där påverkade hela hennes liv, dels därför att hon skadades av den, men också för att hon inte fick fortsätta sin utbildning som sjuksköterska, och blev nekad körkort.

Varför har du intresserat dig för nedläggningen av de psykiatriska institutionerna?

– Ofta blir de gamla mentalsjukhusen, som Resta, där Gunnel var, företagsparker, dyra bostadsrättsområden eller utbildningsenheter. Ibland förfaller de. Då är det lätt att glömma bort vad som hände där. Jag vill undersöka hur vi minns histo-

Elisabeth Punzi

FOTO: PRIVAT

Läs mer aktuell forskning på sociomonen.se!

rien på ett värdigt sätt – och ibland kritiserar hur man har valt att minnas.

Vad vill du att den här forskningen ska ha för effekter utanför den snävt akademiska världen?

– Dels vill jag ge en sannare bild – om man får använda ett sådant stort ord – om psykiatri genom att låta dem som har utsatts för den komma till tals. Dels kan det vara läkande för de här personerna, men jag tänker också att vi andra kan lära oss någonting av det. Vi vill något med nutiden och framtiden, det är det som är det viktiga. Ofta tänker vi: ”Det var så hemskt förr, men nu är allt så bra” – nej, det sker en massa hemska saker nu också. Frågan är: Vad gör vi i dag som folk kommer att skaka på huvudet åt om femtio eller hundra år? ◀

FORSKNING I KORTHET

TEXT ANNIKA SJÖBERG FOTO GETTY IMAGES

Vila är inte alltid bäst vid utmattningssyndrom

UTMATTNING. I tio års tid har Jakob Clason van de Leur arbetat med patienter som har utmattningssyndrom och sett hur ett allt för ensidigt fokus på återhämtning kan leda till en passiv tillvaro som är lätt att fastna i. I sin avhandling har han följt 900 utmattade patienter som fått en traditionell, och omfattande KBT-baserad rehabilitering och träffat läkare, psykolog och fysioterapeut. Han konstaterar att även om resultaten är positiva så är det en ineffektiv vårdinsats.

– Vi vet inte vad som egentligen hjälpte. När så många mår dåligt är det ett problem att standardbehandlingen är så omfattande. Den har också en tendens att förbise viktiga psykologiska och sociala aspekter av utmattningstillståndet, säger han.

I en pilotstudie med 26 patienter har han utvärderat ett kortare pro-

gram som gått ett tolv veckor långt behandlingsprogram baserat på ACT, Acceptance and comittment therapy, via nätet. Behandlingen följdes upp via chatt med psykolog och videobesök. Resultatet visar liknande effekter som det längre behandlingsprogrammet men med bara en fjärdedel av klinikresurserna.

Jakob Clason van de Leur tycker att vi behöver diskutera begreppet stress mer för att förstå varför folk känner sig stressade.

– Våra resultat visar att med ett annat fokus kan behandlingen bli mer effektiv.

Referens: Jakob Clason van de Leur, Psychological Treatment of Stress-Induced Exhaustion Disorder: Towards a Contextual Behavioral Approach, 2024, Uppsala universitet.

Stigmat kring sexualbrott ett hinder för dömda

SEXBROTT. Sedan 2018 används behandlingsprogrammet Seif inom Kriminalvården. Det riktar sig till sexualbrottsdömda män och kvinnor, och syftet är att minska återfallsrisken bland deltagarna. Programmet är individuellt och kan därför anpassas efter enskilda behov. Stina Lindgren har i sin avhandling utvärderat effekten av programmet och kommit fram till att det har potential att minska risken för återfall.

– Ett personcentrerat tillvägagångssätt kan bidra avsevärt till att bryta den negativa cykel av tankar och beteenden som är kopplade till återfall, säger hon.

En nyckelfaktor för framgång tycks vara att ett icke-dömande och stödjande förhållningssätt gentemot de dömda.

– Vi måste förstå att det starka stigmat kring sexualbrott utgör ett betydande hinder för återanpassning i samhället.

Avhandlingen visar också att stödet från sjukvården och välfärdssystemet för personer som söker hjälp innan de begår brott brister och enligt Stina Lindgren tyder det på ett behov att stärka de förebyggande åtgärderna på olika samhällsnivåer.

Referens: Stina Lindgren, Support and treatment for men convicted of sexual offending. Readiness, change and previous help-seeking, 2024, Uppsala universitet

JUNO®

Njut av trygga beslut

Med stöd av över 2 miljoner domar och 1000 lagkommentarer hjälper JUNO dig att fatta trygga beslut.

Testa tjänsten gratis i 14 dagar:
nj.se/juno/kommun

 Debatt

Folkhälsomyndigheten bör särskilt beakta den **sociala barnvården i utvecklingen av arbetet med existentiell hälsa** så att smhällets mest sårbara barn och unga kan få rätt stöd.

Johan Assarsson,
socialsekreterare Lunds
kommun.

FOTO: LUNDS KOMMUN

Sara Pettersson,
enhetschef Social-
förvaltningen
Lunds kommun.

FOTO: LUNDS KOMMUN

"PRIORITERA BARN OCH UNGAS EXISTENTIELLA HÄLSA"

Den 18 april i år gav regeringen Folkhälsomyndigheten i uppdrag att utveckla arbetet med existentiell hälsa (Diarienummer: S2024/00846).

Existentiell hälsa kan beskrivas som förmågan att känna meningsfullhet med livet och omfattar bland annat dimensioner av helhet, tillit och förhoppning inför framtiden.

Initiativet syftar till att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa samt att beskriva vilka aktörer som arbetar med existentiell hälsa på olika nivåer i samhället.

Vi som arbetar inom den sociala barnvården vet att existentiella frågor ofta är centrala i arbetet med socialt ut-satta unga. Vi vill därför lyfta fram några exempel på varför Folkhälsomyndigheten i sitt uppdrag särskilt bör beakta den sociala barnvården för att säkerställa att smhällets mest sårbara barn och unga får stöd för sin existentiella hälsa.

NÄR SOCIALTJÄNSNTENS arbete idag diskuteras handlar det inte sällan om vårt arbete med unga som begår brott. Debatten handlar främst om ungdomsfängelser och hårdare straff. Samtidigt vet vi, både genom forskning och erfarenhet, att ungdomars resa från gängkriminalitet till ett vanligt liv ofta medför en existentiell kris. De hamnar i ett "liminalt tillstånd" där de är på väg någonstans, men hur och varthän är inte riktigt klart.

I detta skede är det avgörande att de får stöd att bygga upp en livsberättelse där existentiella frågor kring identitet, mening och hopp inför framtiden är centrala. Socionomer inom barnvården behöver därför möjligheter att genomföra fördjupade samtal om existentiell hälsa med dessa ungdomar som behöver det som allra mest.

Kraven på en kunskapsbaserad socialtjänst gör att vi alltmer förväntas använda standardiserade bedömningsmetoder. Men användningen av dessa frågeformulär och intervjumallar påverkar våra möten med människor. Vi menar att det finns en risk att vi glömmer att det är relationen med människor som är grunden för förändring och kärnan i en socialarbetarens yrkesprofession.

VI SOCIALARBETARE måste se dem vi möter som hela och komplexa individer – som aldrig fullt ut kan fångas in i olika riskfaktorer och mallar. Ett bra socialt arbete består främst av människor som möter människor, och att uppmärksamma ett existentiellt perspektiv i vår verksamhet kan hjälpa oss att hålla fast vid detta.

Vi som arbetar med barn och unga som placeras i familjehem eller på institutioner vet att denna process väcker många existentiella tankar. Frågor kring tillhörighet, mening, hopp och ensamhet blir mycket angelägna att söka svar på.

Då dessa frågor ofta ställs till den socialsekreterare som varit med barnet både före, under och efter en placering bör de inte delegeras till andra, såsom

representanter från kyrkan eller Barn- och ungdomspsykiatri, utan vägledning behöver kunna ges i stunden.

Barnkonventionen fastslår att alla barn har rätt till en andlig utveckling. I regeringens uppdrag framgår att ett barnrättsperspektiv ska beaktas och vi inom socialtjänsten utreder dagligen barns rättigheter såsom rätten till fysisk, psykisk, moralisk och social utveckling.

Men det råder en osäkerhet och okunskap kring vad barns rätt till andlig utveckling innebär och hur den ska tillgodoses. Det är viktigt att socialtjänstens arbete uppmärksammas för att denna rättighet ska kunna tillgodoses även för unga i svåra livssituationer.

FÖR ATT KUNNA GENOMFÖRA viktiga existentiella samtal är faktorer som tid, kontinuitet

”Kraven på en kunskapsbaserad socialtjänst gör att vi alltmer förväntas använda standardiserade bedömningsmetoder.”

och kunskap avgörande. Gynnsamma arbetsvillkor inom socialtjänsten är därför nödvändigt för att vi ska kunna förbättra barn och ungas existentiella hälsa och säkerställa att alla barn får växa upp under goda levnadsvillkor. Det är därför av största vikt att en utredning för att utveckla arbetet med en jämlik och god existentiell hälsa särskilt beaktar den sociala barnavårdens förutsättningar. ◀

➔ VAD TYCKER DU? VILL DU SKRIVA REPLIK?

Debattera vidare på vår facebook-sida eller på LinkedIn. Vill du skriva en replik så skicka den till redaktionen@socionomen.se.

ANNONS

Process-handledning / Meta-handledning

VERKLIG VÄLFARD

”Mönsteranalys med paradigmskiften”

goransandell.com

Ett urval av aktuella kursstarter på Sverigehälsan

- Grundläggande psykoterapiutbildning med KBT, Malmö & Göteborg
- Flera kurser inom kris, kristöd, trauma och PTSD, Sthlm & Malmö
- Ettårig KBT-utbildning på distans, 16 dagar
- Familjebehandling med KBT på distans, 8 dagar
- Motiverande samtal (MI), 3 dagar, Sthlm & Malmö
- Korta YH-kurser inom stöd och behandling på distans
- Lågaffektivt bemötande, 2 dagar, Malmö

Kontakta oss på: 040 – 698 60 00 / **Ansök på:** www.sverigehalsan.se

SVERIGEHÄLSAN

Sett, läst, hört

Tillbaka till Järva

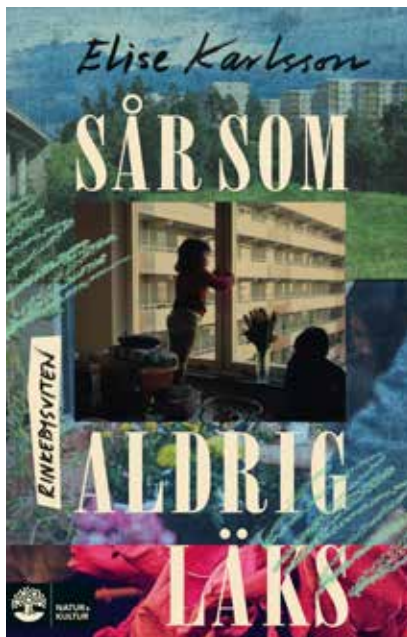
SKÖNLITTERATUR Sår som aldrig läks

Elise Karlsson
Natur & Kultur

Författaren Elise Karlsson följer upp en av förra årets stora läsupplevelser, Det finns liv här, med nya boken Sår som aldrig läks. Det är nummer två i hennes Rinkebysviten som tar sin början under det tidiga 70-talet och som följer människorna som bor i området.

I den första boken får vi följa den första generationen Rinkeby-familjer som flyttar in i de nybyggda höghusen, fulla av hopp och drömmar. I denna bok nummer två har det hunnit bli 80-tal, och politisk osäkerhet präglar både Sverige och omvärlden.

Historiska romaner faller ofta platt om stämningen haltar. I Sår som aldrig läks är det stämningen som stannar kvar, den stora världens påverkan på den lilla, känslan av att mycket står på spel. Genom det retrospektiv som

boken är slår också kontrasten mot vår tid som en slägga i ansiktet. Vad händer med alla förhoppningar och drömmar?

Mest är boken en kärleksförklaring till Rinkeby, en ansats till att försöka förklara en plats som av allt att döma är synnerligen missförstådd.

Tim Andersson

STUDENTLITTERATUR

Psykisk hälsa hos flyktingar

Maria Sundvall
Studentlitteratur

Att risken för psykisk ohälsa är större bland flyktingar än hos befolkningen i övrigt är kanske inte så förvånande. Däremot är det sannolikt mindre känt vad det har för påverkan i vård- och migrationsprocesser.

I boken Psykisk hälsa bland flyktingar tar psykiatern Maria Sundvall upp sambanden mellan in- och utvandring och psykisk ohälsa, trauma och suicid. Hon nämner bland annat tre stressfaser som påverkar måendet hos den som tvingas fly: premigrationsstress som uppstår till följd av situationen i hemlandet, migrationsstress som uppstår under själva flykten, och postmigrationsstress som uppstår när processen tar vid i värdlandet.

Det är den sistnämnda fasen som boken framför allt tar fasta på. Det här är framför allt en bok för vårdpersonal, för socialsekreterare, lärare, arbetsförmedlare, alla som på något sätt stödjer flyktingar. Målet: Vidare förståelse och genom det bättre vård och varmare mottagande.

Tim Andersson

PODD: SOCIALTJÄNSTPODDEN

Precis innan semestrarna presenterades äntligen den nya socialtjänstlagen. Men vad innebär den i praktiken? I senaste avsnittet av Socialtjänstpodden, som produceras av Akademikerförbundet SSR, intervjuar Fredrik Hjulström socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall (M) om lagen och det kommande omställningsarbetet.

FOTO: AKADEMIKERFÖRBUNDET SSR

Filmhösten är i gång!

Text: Fredrik Söderlund

1 Eric

Sorg och saknad kan driva en till vansinne. Sällan har det varit lika

tydligt som i denna miniserie om hur nioåriga Edgar plötsligt försvinner i New York-myllret på vägen till skolan. Föräldrarna är lamslagna. Parallellt får vi följa polisens jakt. Eric är ett snällt monster ritat ur Edgars fantasi som hans pappa Vincent vill använda i sitt barnprogram. Monstret blir i stället pappans dåliga samvete på ett träffande symboliskt vis i sökandet efter sonen. Detta är en nyskapande och gripande skildring av ett amerikanskt 80-tal där både aids-epidemin, rasism, familjeband och politik ingår.

Visas på Netflix.

2 Bye Bye Boredom

13-åriga Jackie bor i Norrland där de främsta sysselsättningarna är droger, hästar och EPA-traktorer. När hennes bästa vän dör i en överdos försöker hon nysta i vad som verkligen hände. Filmen skildrar ett Sverige i skymundan som är utsatt och dras med många socialpolitiska utmaningar. Debutregissören Elina Sahlins uppväxtskildring bär spår från både "Twin Peaks" och "Trainspotting". "Bye Bye Boredom" går att se både som ett porträtt av en förvirrad ungdom, glesbygden och hur sorg hanteras utifrån ett vänskapsperspektiv.

Går på bio (Distributör: Folkets Bio)

GREEN BORDER

3 Green Border

Vi får följa en grupp flyktingar i skogarna mellan Polen och Belarus. De forslas och kastas runt mellan gränserna som boskap och vet aldrig på vilken sida de tvingas spendera natten. Filmen kryssar intelligent och gripande mellan en syrisk familj på väg till Sverige, en luttrad och tvivlande gränsvakt och en grupp rättsaktivister. Den välrenommerade Agnieszka Holland har skapat ännu ett högaktuellt och skakande porträtt av en samtid som alldeles för många blundar inför. En av årets viktigaste filmer är oerhört stark i sin kompromisslöshet.

Premiär den 20 september (Distributör: Folkets Bio)

”Efteråt tänkte jag på vilken tur vi haft”

Att få kommunen och regionen att samverka känns ibland svårare än att få en heroinist att överleva. Vår mentala hälsa går oftast hand i hand med missbruket, så för mig är det obegripligt att någon utan psykiatrisk utbildning ska bedöma vad en patient/missbrukare behöver för behandling.

FÖR CIRKA FEMTON år sedan spelade jag en monolog, och skrev en roman om min uppväxt, ”Bergsprängardottern som exploderade”. Den spelades över hundra gånger runtom i Sverige på teatrar, i fängelser och på SVT. I samband med föreställningen fick jag möjlighet att föreläsa för poliser, socionomer, behandlingsassistenter, psykiatriker, kriminalvårdens personal och anställda inom Sis. Jag försökte påverka missbruksvård, ätstörningsvård och kriminalvård och pratade om all den hjälp jag var tacksam för att jag fått, men också om hur fel och kostsamt det blev då så många delar av insatserna var helt felriktade.

JAG LÄMNADEN debatten och arbetade med det jag är utbildad inom, skådespeleri och teater, och hoppades att situationen inom missbruksvården säkert blev allt bättre i och med all ny kunskap vi hela tiden får.

FOTO: SAGA BERLIN

Lo Kauppi

Skådespelare, regissör
och författare.

Men så plötsligt, för två år sedan kastades jag tillbaka till tiden då jag själv behövde vård, och hur svårt det var. En nära släkting behövde akut min hjälp. Hon var en ung vuxen kvinna med svåra psykiska trauman, självskadebeteende, prostitution och droger. Handläggaren på socialtjänsten bestämde att hon skulle skickas till ett behandlingshem för missbrukare. En plats där äldre män blandades med kvinnor och där hon inte skulle få någon psykiatrisk hjälp. Jag, som följt min släkting sen hon var barn, kunde direkt säga att det kommer kunna vara skadligt för henne eftersom missbruket är sekundärt och hennes psykiska ohälsa det primära. Jag var också orolig för att hon inte skulle kunna hantera att vara med äldre män.

TILL SLUT HITTADe jag ett passande behandlingshem, men platsen behövde finansieras av både regionen och kommunen. Socialtjänstens handläggare var oförstående men jag gav mig inte. Jag fick tag på en jurist inom regionen och precis som behandlingshemmet redan sagt var det fullt möjligt att båda betalade, men det krävdes samarbete och socialtjänstens handläggare var inte intresserad.

EFTER MÅNGA MÖTEN och timmar av ideellt arbete och oro för min släkting så fick hon ändå platsen finansierad av båda parter. Efteråt tänkte jag på vilken tur vi båda haft, att det var jag i min nuvarande livssituation som hanterade det hela. Jag har gjort en klassresa och är inte längre främmande för jurister och maktspråk. Jag har inte heller någon missbrukare i min närmaste familj längre som kräver min uppmärksamhet. De flesta andra som söker hjälp för anhöriga lever under mycket hårdare press än jag vid det tillfället gjorde. En ensamstående förälder eller någon som inte kan avbryta sitt arbete för att ringa och ta sig fram genom djungeln av byråkrati, eller någon som inte kan lugna sitt temperament. Jag önskar att det skulle vara tvärtom, att anhöriga inte ska behöva vara utbildade och professionella för att rädda livet på någon de älskar. ◀

→ FLER KRÖNIKOR: HITTAR DU PÅ SOCIONOMEN.SE

”Sverige har blivit ett fängelseland i stil med USA”
SVEN-ERIC LIEDMAN

”Tänk om jag fått vård på ett hvb-hem där jag fick vara mig själv?”
LO THORNBORG

”Evy är död”
UJE BRANDELIUS

NÄSTA NUMMER

OMSTÄLLNING PÅGÅR

Nya SoL – Så ska lagen få genomslag i praktiken.

I din brevlåda den
24 oktoberber ←

Var och en som är placerad hos Insikten ska få bästa möjliga behandling, och en meningsfull utveckling till det bättre.

Lediga platser
HVB och Familjehem

BARN och UNGA

VUXNA – Masgården, vårt nya fina boende i Dalarna

HVB • Familjehem • Stödboende

Boenden för barn och ungdomar med **autism och andra neuropsykiatriska funktionsnedsättningar**. Placering sker i den **lilla kontexten** (4-5 platser) i något av våra HVB, familjehem eller stödboenden.

SoL • LVM • Rättspsykiatrisk öppenvård

Nytt högspecialiserat boende för vuxna med långvarig komplex psykiatrisk problematik, ofta i kombination med riskbeteenden, kriminalitet och missbruk. Målet är att möjliggöra en så normalt fungerande och meningsfull vardag

som möjligt för våra boende. Riskbeteenden, behov och mottaglighetsfaktorer kartläggs av psykolog i enlighet med **RBM-modellen** för värluktade, fungerande och riskförebyggande vårdinsatser som bidrar till ökad psykisk stabilitet, färre incidenter och ett bättre mående.

25 års erfarenhet av professionellt stöd och omsorg, som hjälper boende att utveckla sin självständighet och förbättra sin livskvalitet.

Insikten finns i Sala och erbjuder fostran, omsorg och behandling i boenden och familjehem från Dalarna till sydligaste Skåne. Vi arbetar enligt evidensbaserade metoder med stöd av våra psykologer och läkare. Besök oss gärna på www.insikten.info eller scanna qr-koden.

Placeringsförfrågan: 010-16 00 676

Har du kompetens inom socialt arbete? Vill du ha en arbetsplats där Engagemang, Ansvar och Glädje är i fokus?

På Humana har vi en bra anledning att stiga upp och gå till jobbet varje dag. Vi är hängivna uppgiften att ge så många människor som möjligt ett bra liv. Våra medarbetare är våra hjältar, det är därför viktigt för oss att bidra till deras utveckling och välmående. Tillsammans kan vi hjälpa andra och göra skillnad.

Vill du vara med och göra skillnad? Jobba hos oss!

Se alla lediga jobb och läs mer. Skanna QR-koden.